

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Řád templářských rytířů: etablování v Evropě ve 12. a 13. století

Bakalářská práce

2025

Simona Brandejská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Simona Brandejská**
Osobní číslo: **H22170**
Studijní program: **B0221A100008 Religionistika**
Specializace: **Religionistika**
Téma práce: **Řád templářských rytířů: etablování v Evropě ve 12. a 13. století**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie a religionistiky**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se bude zabývat rytířským řádem templářů. V první části představí jejich organizační strukturu, výcvik, způsob boje a každodenní činnosti. Především se bude práce věnovat rozvoji vztahů templářského řádu s ostatními řády a uskupeními z 12. století s ohledem na věroučná a praktická specifika templářů. Dále se zaměří na vztah mezi řádem a Bernardem z Clairvaux, který měl vliv na vznik první templářské řehole a významně napomohl k propagaci řádu svým spisem O chvále nového rytířstva. Druhá část se bude věnovat etablování templářů v Českých zemích ve 13. století.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BARBER, Malcolm. Noví rytíři: dějiny templářského řádu. Praha: Argo, 2006. 433 s. ISBN 80-7203-764-1.

HOLEČKOVÁ, Marie a Kameel Machart. Templáři v zemích českých králů: Čechy. Beroun: MH, 2009. 160 s. ISBN 978-80-86720-47-0.

HOLEČKOVÁ, Marie a Kameel Machart. Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezko, Lužice, Rakousy. Beroun: MH, 2010. 159 s. ISBN 978-80-86720-49-4.

NICHOLSON, Helen. Knight Templar 1120 – 1312. UK: Osprey, 2004. 64 s. ISBN 1-84176-670-4.

PARTNER, Peter. The murdered magicians: the templars and their myth. New York: Barnes & Noble Books, 1993. 209 s. ISBN 978-0192158475.

FOREY, Alan. Templars in the Corona de Aragón. Oxford University Press, 1973. 498 s. ISBN 978-0197131374.

ŠEDIVÝ, Jaroslav. Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu. Praha: Volvox Globator, 1999. 184 s. ISBN 80-7207-217-X.

CERRINI, Simonetta. Templářská revoluce. Praha: Argo, 2013. 196 s. ISBN 978-80-257-0779-1.

MELICHAR, Jaroslav. Praha templářská a řehole spolubojovníků Templu. Beroun: Machart, 2014. 128 s. ISBN 978-80-87938-11-9.

READ, P. Paul. Templáři. Praha: BB art, 2010. 316 s. ISBN 978-80-7381-784-8.

BUBEN, Milan. Encyklopedie řádů /I./ a kongregací v českých zemích. Praha: Libri, 2009. 214 s. ISBN 978-80-7277-085-4

JAN, Libor. Templáři v Čejkovicích. Online. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická. 2001, roč. 49, č. C47, s. [47]-69. ISSN 0231-7710. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/sites/default/files/pdf/102665.pdf>

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. František Novotný, Ph.D.

Katedra filosofie a religionistiky

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. června 2025**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Mgr. Ondřej Krása, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2024

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Práci s názvem Řád templářských rytířů: etablování v Evropě ve 12. a 13. století jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jiného subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 11.06.2025

Simona Brandejská

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, Mgr. Františkovi Novotnému, Ph.D., za jeho trpělivost, cenné rady a odborné vedení. Velmi si vážím jeho vstřícnosti a podpory během celého procesu, a to i v náročnějších fázích jejího dokončení.

Mé poděkování patří také Mgr. Jiřímu Hubáčkovi, Ph.D., za jeho ochotu při kontrole jazykové korektury a citací.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na vznik, organizaci a působení templářského řádu, s důrazem na jeho vztah k církevní a světské moci. Sleduje vývoj řádu od jeho založení až po jeho etablování v českých zemích ve 13. století, zejména v Praze a na Moravě. Práce zároveň porovnává templáře s johanity a německými rytíři, a to z hlediska vojenského, organizačního a hospodářského a zařazuje to do kontextu světských a církevních autorit.

KLÍČOVÁ SLOVA

templáři, vojenské řády, johanité, němečtí rytíři, středověk, české země, křížové výpravy, církevní moc, světská moc

TITLE

The Order of the Knights Templar: Establishment in Europe in the 12th and 13th centuries

ANNOTATION

The thesis focuses on the emergence, organization and operation of the Templar Order, with an emphasis on its relationship to ecclesiastical and secular power. It traces the development of the Order from its foundation to its establishment in the Czech lands in the 13th century, especially in Prague and Moravia. The thesis also compares the Templars with the Hospitallers and the Teutonic Knights, from a military, organizational and economic perspective, and places it in the context of secular and ecclesiastical authorities.

KEY WORDS

Templars, military orders, Hospitallers, Teutonic Knights, Middle Ages, Bohemian lands, Crusades, ecclesiastical power, secular power

OBSAH

ÚVOD	4
1. Vznik a počáteční rozvoj řádu templářů	6
1.1 Templáři a křižáctví	7
1.2 Organizační struktura a hierarchie templářů	9
1.3 Život v templářském řádu	10
1.3.1 Řehole templářů	11
1.3.2 Duchovní hodnoty řádu	12
2. Templáři ve středověkých mocenských vztazích	13
2.1 Templáři a církevní instituce	14
2.2 Templáři a světská moc	16
3. Srovnání templářů s johanity a německými rytíři	18
3.1 Vojenské působení řádů	18
3.2 Vztahy k autoritám a hierarchie uvnitř řádů	19
3.3 Ekonomická a hospodářská strategie řádů	20
4. Příchod templářů do Českých zemí	22
4.1 Vztahy se světskou mocí	23
4.1.1 Podpora ze strany českých panovníků	24
4.1.2 Počáteční vztahy s českou šlechtou	24
4.2 Vztahy s biskupy a dalšími církevními autoritami	26
4.2.1 Soužití duchovních a vojenských řádů	27
4.2.2 Vliv templářského řádu na místní církevní struktury	29
5. Templářské komendy a jejich funkce	30
5.1 Správa majetků a vliv na lokální struktury	31
5.2 Duchovní rozměr templářských domů	31
5.3 Vnitřní řád a pravidla členství	32
5.4 Architektonické charakteristiky templářských domů a významné komendy v Čechách a na Moravě	33
5.4.1 Komenda svatého Vavřince	34
5.4.2 Komenda v Uhříněvsi	35
5.4.3 Hrad Templštejn a komenda Jamolice u Moravského	35
5.4.4 Komenda v Čejkovicích	36
6. Jak podpora české šlechty a vztahy s místní církevní hierarchií ovlivnily etablování templářského řádu	38
ZÁVĚR	40
SEZNAM použité literatury	42

ÚVOD

Řád templářských rytířů vznikl v kontextu křížových výprav jako ozbrojené bratrstvo sloužící k ochraně poutníků a udržení křesťanské nadvlády v Palestině. Počáteční skromné poměry, v nichž fungovalo několik rytířů pod vedením Huga z Payns, se rychle změnily díky podpoře církve a evropské šlechty. V roce 1129 byl řád oficiálně uznán na koncilu v Troyes a získal statut duchovního řádu s vojenskými prvky. Papežská bula *Omne Datum Optimum*, vydaná Inocencem II. v roce 1139, poskytla templářům významná privilegia, včetně daňových úlev, nezávislosti na místní církevní hierarchii a práva na vlastnictví majetku.

Rozšíření templářského řádu probíhalo paralelně s upevněním jeho finančního a vojenského postavení. Postupné získávání hradů a pevností v Levantě posilovalo jejich vojenskou úlohu, zatímco expanze v západní Evropě přinesla stabilní hospodářské zázemí. Komendy zřizované v různých částech Francie, Anglie, Španělska a dalších evropských zemí se staly centry správy majetku, který plynul z darů panovníků a šlechty. Templáři se stali významnými správci financí a poskytovali úvěry evropským vládcům, čímž si zajistili vliv i mimo vojenskou sféru.

Hierarchická organizace templářského řádu umožnila efektivní řízení rozsáhlé sítě pevností a hospodářských statků. V čele stál velmistr, který měl rozhodující pravomoci v diplomatických i vojenských záležitostech. Jemu podléhali komtuři spravující jednotlivé komendy, zatímco maršálové a další důstojníci zajišťovali vojenskou připravenost jednotek. Striktní templářská řehole, inspirovaná pravidly cisterciáckého řádu, vyžadovala poslušnost, celibát a odmítání osobního majetku, čímž se templáři lišili od běžných rytířských družin.

Během 12. a 13. století se templáři etablovali jako jeden z nejmocnějších vojenských řádů ve středověké Evropě. Jejich činnost nebyla omezena pouze na boj s muslimskými vojsky v Levantě, ale aktivně se podíleli rovněž na reconquistě na Pyrenejském poloostrově. Spolupráce s panovníky a papežskou kurií jim umožnila upevnit mocenské postavení a získat rozsáhlé majetky v Evropě, které tvořily základ jejich ekonomické stability.

Současně s rostoucím vlivem čelili templáři i prvním projevům nepřátelství ze strany konkurenčních mocenských skupin. Jejich finanční nezávislost a politická autonomie vyvolávala podezření, zejména v období oslabení křížáckých států na Blízkém východě. V průběhu 13. století narůstaly rozpory mezi templáři a dalšími vojenskými řády, především johanity, které vyústily v několik otevřených konfliktů. V samotné Evropě se templáři stávali hlavními hráči v hospodářských a diplomatických otázkách, což v konečném důsledku přispělo k jejich pádu v následujícím století.

System komend a pevností, budovaný templáři v Evropě, měl zásadní význam pro udržení jejich vlivu i mimo bojové operace. Získané statky byly pečlivě spravovány a výnosy z nich směřovaly na podporu vojenských kampaní v Levantě. Tento model hospodaření jim poskytoval značnou autonomii a umožňoval financovat rozsáhlé vojenské operace. Přestože templáři formálně podléhali papeži, jejich rostoucí moc v některých regionech vyvolávala obavy mezi místním duchovenstvem. Vztahy s církevními institucemi se v různých oblastech lišily a pohybovaly se od úzké spolupráce po latentní nepřátelství.

Cílem této práce je analyzovat proces etablování templářského řádu v Evropě během 12. a 13. století s důrazem na jeho organizační strukturu, mocenské postavení a hospodářské zázemí. Práce se zaměřuje na okolnosti vzniku templářů, jejich expanzi v křesťanských zemích a způsob, jakým se stali významnou vojensko-náboženskou institucí s rozsáhlým vlivem na politiku, ekonomiku a společnost středověké Evropy.

Důležitou součástí je také zhodnocení vztahů templářů s evropskými panovníky, papežskou kurií a dalšími vojenskými řády. Práce sleduje mechanismy, které templářům umožnily získat majetkové a administrativní zázemí, zajišťující financování jejich vojenských aktivit. Kromě hospodářské a vojenské sféry se text věnuje i duchovnímu rozměru řádu, jehož specifická řehole a církevní privilegia hrály významnou úlohu při jeho konsolidaci v evropských zemích. Pokouší se tak o komplexní pohled na templáře jako nadnárodní strukturu, která se dokázala přizpůsobit rozdílným politickým a společenským podmínkám v jednotlivých regionech.

Další část práce zkoumá specifika jejich přítomnosti v českých zemích, kde templáři získali významné majetky a podíleli se na správě území. Věnuje se i srovnání templářů s jinými vojenskými řády, a to s johanity a německými rytíři, čímž nabízí širší kontext pro pochopení jejich působení ve středověké Evropě.

Významným aspektem je také otázka jejich hospodářských aktivit, správy majetku a zapojení do finančních operací, které zásadně ovlivnily jejich postavení nejen ve Svaté zemi, ale i na evropském kontinentu. Závěrečná část hodnotí dlouhodobé dopady přítomnosti templářského řádu a jeho vliv na vývoj vojenských a církevních struktur v Evropě.

Předpokládaným přínosem práce je rozšíření poznání o templářském řádu v evropském kontextu 12. a 13. století se zaměřením na jeho organizační vývoj, mocenské postavení a ekonomickou základnu. Práce se snaží přispět k pochopení mechanismů, které umožnily templářům vybudovat rozsáhlou nadnárodní síť komend a stát se významným hráčem v politických a vojenských strukturách tehdejší Evropy.

1. Vznik a počáteční rozvoj řádu templářů

Řád templářských rytířů byl založen počátkem 12. století v Jeruzalémském království skupinou francouzských šlechticů pod vedením Huga z Payns. Původním účelem tohoto sdružení bylo chránit poutníky na cestě do Svaté země, která byla po první křížové výpravě ovládnuta křesťanskými vojsky. Jejich vojenská přítomnost v Levantě byla v počáteční fázi skromná, avšak díky podpoře církevních autorit a evropské šlechty se jejich vliv rychle rozšířil.¹ Oficiální schválení řádu proběhlo na koncilu v Troyes v roce 1129, kde byla templářům udělena oficiální řeholní pravidla, formulovaná podle cisterciáckých zásad. Tyto zásady určily způsob života členů řádu a stanovily jejich duchovní i bojovou činnost. O několik let později papež Inocenc II. vydal bulu *Omne Datum Optimum*, která templářům poskytla významná privilegia, včetně nezávislosti na místní církevní hierarchii a práva vybírat desátky se souhlasem tamního duchovenstva.²

Postupem času templáři získali rozsáhlá území a hradní komplexy v Levantě³ i v západní Evropě. Darované statky a rozsáhlé finanční operace zajistily jejich ekonomickou stabilitu a umožnily budování dalších vojenských opevnění. Typickým příkladem je templářský hrad Safed, který byl roku 1240 přestaven, a jehož opevnění plnilo nejen obrannou funkci, ale také sloužilo jako správní centrum a útočiště pro poutníky i rytíře.⁴

Expanze templářů v Evropě probíhala prostřednictvím zakládání komend neboli řádových domů. Byly základem pozemkové moci templářů a sloužily jako administrativní a hospodářská centra řádu.⁵ Díky těmto strukturám mohli templáři efektivně řídit své rozsáhlé majetky a zároveň vytvářet stabilní finanční zázemí pro podporu své činnosti ve Svaté zemi. Zajištění pevného ekonomického základu pak umožnilo nejen výstavbu vojenských opevnění, ale i politické angažmá řádu – jak dokládá například účast mistra Gerarda de Ridefort v roce 1187 na diplomatickém jednání mezi králem Guyem a hrabětem Raymondem z Tripolisu.⁶ Evropské komendy navíc pravidelně odváděly část svých ročních příjmů, tzv. „responsii“, provinčním velitelům, kteří tyto prostředky směřovali do ústředí na Východě, přičemž

---

¹ BARBER, Malcolm. The Social Context of the Templars. *Transactions of the Royal Historical Society*, 1984, 34. s. 27-28.

² BARBER, Malcolm. *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006. s. 71. Každodenní život. ISBN 80-720-3764-1.

³ historické označení pro východní středomořský region, zejména území dnešní Sýrie, Libanonu, Izraele a Palestiny

⁴ FOREY, Alan. *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*. Houndmills-London: Macmillan, 1992. s. 58. ISBN 978-1-349-21888-2.

⁵ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 29.

⁶ NICHOLSON, Helen. *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*. Oxford, UK; New York, NY, USA: Osprey Publishing, 2005. s. 55. ISBN 1-84176-943-6.

kontrolu nad hospodařením vykonávaly každoroční provinční kapituly.⁷ Templářská finanční síť se tak stala základem jejich diplomatického vlivu a hospodářského propojení s elitami evropských království. Počátkem 13. století bylo postavení templářů pevně ukotveno jak ve Svaté zemi, tak v Evropě. Jejich vojenská účast v bitvách proti muslimským vojskům a rozsáhlá síť komend vytvářela řádu stabilní základnu. Avšak jejich zjevné bohatství, nahromaděné díky darům, obchodu a finančním službám, postupně začalo vzbuzovat závist a nedůvěru ze strany světských i duchovních mocností.⁸

1.1 Templáři a křižáctví

Templářský řád byl úzce propojen s fenoménem křižáctví, které ve středověké Evropě představovalo nejen vojenské tažení proti muslimům ve Svaté zemi, ale i širší ideologický koncept obrany křesťanství. Templáři byli od svého vzniku koncipováni jako bojový řád, jehož hlavním cílem bylo chránit křesťanské poutníky a posilovat vojenskou přítomnost křižáků na Blízkém východě. Jejich účast v bojích byla zásadní nejen pro samotné vojenské střety, ale i pro stabilizaci dobytých území, kde jejich pevnosti tvořily obrannou linii proti muslimským výpadům. Tento aktivní vojenský přínos odpovídal hlavnímu poslání templářů – stejně jako ostatních vojenských řádů – kterým byl boj proti nevěřícím.⁹

Účast templářů na křižáckých taženích nebyla omezena pouze na Blízký východ. Templáři se aktivně zapojili do obrany proti mongolské invazi ve střední Evropě. V roce 1241 se účastnily bitev u Lehnice a Mohi proti mongolským silám, které byly z křesťanského pohledu považovány za pohanské. Ve stejné době se templáři zapojili i do bojů proti pohanským kmenům v Pobaltí, jejich působení v této oblasti však nebylo dlouhodobé a nevznikla zde trvalá řádová infrastruktura.¹⁰ Kromě toho se templáři podíleli na bojích proti muslimům na Pyrenejském poloostrově, kde pomáhali kastilským a aragonským králům v reconquistě. Významnou roli sehráli zejména za vlády aragonského krále Jakuba I. Dobyvatele, kterého podporovali při dobývání Mallorky a Valencie. Za své vojenské služby obdrželi od krále půdu ve městech Mallorce, Ince a Pollença.¹¹

---

⁷ NICHOLSON, Helen. *Knight Templar 1120-1312*. Oxford: Osprey Publishing., 2003. s. 6. ISBN 1-84186-670-4.

⁸ READ, Piers Paul. *Templáři. Vzestup a pád mýty opředěného řádu*. Praha: BB/art, 2001. s. 245. ISBN 80-725-7406-X.

⁹ MENACHE, Sophia. The Templar Order: A Failed Ideal? *The Catholic Historical Review*, 1993, 79(1). s. 11.

¹⁰ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 37-38.

¹¹ MURRAY, Alan V., ed. *The Crusades: An Encyclopedia 1-4*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006. s. 142-143. ISBN 1-57607-863-9.

Jedním z nejvýznamnějších aspektů templářské účasti na křižáckých výpravách byla jejich schopnost vojenské organizace. Na rozdíl od běžných feudálních armád, které se skládaly z jednotlivých šlechtických oddílů s různou úrovní disciplíny, templářské jednotky podléhaly přísnému velitelskému systému. Byly známé svou taktikou boje v sevřené formaci, která dokázala odolat i početně silnějším armádám nepřátel. Jejich výcvik a zkušenosti z bitev jim umožňovaly efektivně čelit nejen muslimským vojskům, ale i dalším vojenským uskupením v Evropě, s nimiž občas vstupovaly do konfliktu.¹²

Templáři si vybudovali rozsáhlou síť pevností a hradů, které sloužily jako strategická centra křižáckých států. Jejich nejznámější pevností byl Krak des Chevaliers, který později převzali johanité. Templářské hrady byly stavěny s důrazem na obranu, často se nacházely na těžko dostupných místech a využívaly pokročilé stavební techniky. Některé z nich, například Château Pèleria „(Hrad poutníků)“¹³ a již zmíněný Safed, byly hlavními opěrnými body při obraně Jeruzalémského království. Hrad Safed konkrétně střežil Galileu a kontroloval strategicky významnou cestu z Damašku do Akkonu, čímž hrál klíčovou roli v ochraně severní části království.¹⁴

Pro udržení těchto opěrných bodů a zajištění jejich zásobování bylo nezbytné efektivní spojení mezi Evropou a Levantou. Templářský řád proto udržoval vlastní loďstvo, které sloužilo k přepravě vojsk, poutníků, zásob i finančních prostředků.¹⁵ Jejich lodě kotvily v přístavech jako byl Akkon, jenž byl po roce 1187 klíčovým cílem zahraničních obchodníků a příchozích křižáků.¹⁶ Díky tomuto námořnímu propojení mohli templáři plnit svou úlohu jak vojensky, tak logisticky, a zároveň upevňovat své hospodářské a politické vazby mezi Evropou a Svatou zemí.

Vztah templářů k muslimským protivníkům byl složitý a někdy překvapivě pragmatický. V některých případech se templáři podíleli na diplomatických jednáních a výměně zajatců. Zvláště v době oslabení křižáckých států se templáři snažili o udržení křehké rovnováhy s některými muslimskými vládci, aby zabránili dalším územním ztrátám. Jedním z příkladů této pragmatické politiky byla činnost velmistra Reginalda z Vichiers v roce 1252, který se

---

¹² NICHOLSON: *Knight Templar 1120-1312*, op. cit., s. 25-26.

¹³ MURRAY: *The Crusades: An Encyclopedia 1-4*, op. cit., s. 226.

¹⁴ READ: *Templáři. Vzestup a pád mýty opředeného řádu*, op. cit., s. 317.

¹⁵ HAAG, Michael. *The Templars: The History and the Myth*. HarperCollins e-books, 2009. s. 57. ISBN 978-0-06-195994-3.

¹⁶ BOROWSKI, Tomasz a Christopher GERRARD. Constructing Identity in the Middle Ages. *Speculum*, 2017, 92(4). s. 1095.

pokusil navázat spojenectví s Damaškem – bez vědomí francouzského krále Ludvíka IX., čímž vyvolal ostrou kritiku.¹⁷

Zajímavým aspektem účasti templářů na křížáckých taženích byly příležitostné střety nejen s muslimskými silami, ale i s dalšími křesťanskými aktéry. Napětí se nevyhýbalo ani jiným vojenským řádům jako johanitům a německým rytířům. Příkladem je bitva u cressonských pramenů z 1. května 1187, kde mistr templářů Gerard de Ridefort ignoroval opatrnější doporučení mistra johanitů, což vedlo ke katastrofální porážce.¹⁸ Templáři rovněž zpochybňovali právo německých rytířů nosit pláště podobné těm jejich, což svědčí o citlivosti na symboliku a řádovou identitu.¹⁹ Podrobnější analýza vztahů mezi těmito řády bude předmětem samostatné kapitoly.

Závislost templářského řádu na křížáckém ideálu byla klíčová pro jeho rychlý vzestup – právě úloha obránců Svaté země jim zajistila prestiž, podporu a rozsáhlé zdroje. Jak však křížáctví postupně ztrácelo svůj praktický politický význam a ideál ozbrojené pouti do Svaté země upadal, začal se vytrácet i smysl existence řádu.²⁰

1.2 Organizační struktura a hierarchie templářů

Templářský řád byl organizován podle přísně hierarchických pravidel, která odpovídala jeho vojensko-duchovnímu charakteru. Nejvyšším představitelem byl velmistr, který měl absolutní pravomoci v rozhodování o vojenských operacích, administrativě i diplomatických otázkách. Byl volen řádovou kapitulou a odpovídal přímo papeži.²¹

Pod velmistrem stáli důstojníci, kteří zastávali specifické funkce. Maršál řádu měl na starosti vojenské záležitosti a organizaci bojových tažení, zatímco senešal byl zodpovědný za administrativní řízení a řízení vnitřních záležitostí řádu. Komtuři spravovali jednotlivé komendy a dohlíželi na hospodářské činnosti a kaplani se starali o duchovní záležitosti a zajišťovali liturgické obřady.²²

---

¹⁷ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 177.

¹⁸ NICHOLSON: *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*, op. cit., s. 55-58.

¹⁹ RILEY-SMITH, Jonathan. *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 2010. s. 39. The Conway lectures in medieval studies. ISBN 978-0-268-04058-1.

²⁰ HOLT, Andrew. The new knighthood. *Medieval Warfare*, 2016, 6(5). s. 13-14.

²¹ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křížovníci*. Praha: Libri, 2009. s. 57. ISBN 978-80-7277-085-4.

²² BUBEN: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křížovníci*, op. cit., s. 57-58.

Členové řádu byli rozděleni do několika kategorií. Rytíři tvořili bojovou elitu a seržanti byli pomocnými bojovníky a často pocházeli z nižší šlechty nebo svobodného obyvatelstva.²³

Templářské domy byly základními správními jednotkami řádu a nacházely se ve všech regionech, kde měl řád své majetky. Byly spravovány představenými neboli preceptory, kterým podléhali další členové řádu, zajišťující vojenské i hospodářské fungování daného místa.²⁴

1.3 Život v templářském řádu

Každodenní život členů templářského řádu byl určován přísnou řeholí, která stanovovala duchovní povinnosti, vojenský výcvik a hospodářské aktivity. Rytíři žili v komunitě, kde panovala přísná kázeň a disciplína. Každý den začínal modlitbami a liturgickými obřady, po nichž následoval výcvik, práce nebo bojové mise.²⁵ Strava byla skromná a oblečení jednoduché, templáři se vyhýbali okázalosti a hmotným požitkům. V otázkách jídla však byly vojenské řády obecně méně přísné než kláštery – zatímco mniši se měli zcela zdržet konzumace masa čtvernožců, členům vojenských řádů bylo obvykle povoleno jíst maso v určené dny v týdnu.²⁶

Duchovní rozměr života templářů byl stejně důležitý jako jejich bojová příprava. Členové řádu se účastnili mší, modliteb a zpovědí, přičemž důraz byl kladen na pokoru a poslušnost.²⁷

Templáři se považovali za „Kristovy bojovníky“, kteří spojovali vojenskou službu s náboženskými závazky. Již kolem roku 1145 je biskup Anselm z Havelbergu popsal jako „novou náboženskou instituci“, jejíž členové se zřekli majetku i přepychu a žili poslušni jediného mistra a odhodláni bránit Kristův hrob. Vyzdvihl také jejich dvojí kázeň – v klášterním životě oddaní tichu a modlitbě, na bojišti neochvějní a disciplinovaní.²⁸

Fyzická příprava byla neodmyslitelnou součástí templářského života. Mezi jejich zbraně patřily meč, štít, kopí, „turecký“ palcát s kovovou hlavicí a hroty, dýku, nůž na chléb i kapesní nůž pro každodenní použití, a také kuše, které používali jak při chůzi, tak z koně – čímž zvyšovali svůj taktický dosah při střetech v terénu i při obraně.²⁹ Každý rytíř směl mít tři

---

²³ PERKINS, Clarence. The Knights Templars in the British Isles. *The English Historical Review*, 1910, 25(98). s. 224.

²⁴ WOOD, Herbert. The Templars in Ireland. *Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature*, 1906/1907, 26. s. 332.

²⁵ BARBER, The Social Context of the Templars, op. cit., s. 30-34.

²⁶ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 193.

²⁷ BARBER, The Social Context of the Templars, op. cit., s. 28.

²⁸ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 64.

²⁹ NICHOLSON: *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*, op. cit., s. 46-47.

koně a zbrojnoše, a podle rozhodnutí mistra i dalšího koně a pomocníka. Koně byli pro templáře natolik důležití, že je chránili i v nejtvrděších podmínkách. Díky tomu si vybudovali mimořádnou pověst zkušených jezdců a pečlivých chovatelů.³⁰

Součástí jejich výcviku byla také přísná disciplína – od rytířů se očekávalo naprosté podřízení autoritě a připravenost obětovat vlastní život za řád a víru.³¹ Nejen vojenská příprava, ale i schopnost spravovat pevnosti a majetky patřily k dovednostem, které si členové řádu osvojovali během své služby.

1.3.1 Řehole templářů

Řehole templářského řádu byla přijata na koncilu v Troyes v roce 1129 a vycházela z cisterciáckých pravidel. Stanovovala závazky členů k chudobě, poslušnosti a čistotě, přičemž vojenská služba byla chápána jako náboženská povinnost. Rytíři měli za úkol chránit křesťanské poutníky a bojovat proti muslimským vojskům, přičemž jejich úspěch byl vnímán jako součást boje za víru.³²

Řehole přísně určovala způsob života všech bratrů v templářském řádu. Zakazovala vlastnictví osobního majetku, vyžadovala jednoduché oděvy a stanovovala pevný denní režim skládající se z modliteb, práce a bojového výcviku. Každý templář skládal slib poslušnosti velmistrovi a papeži, čímž se zavazoval k duchovní i vojenské službě.³³ Právě tento závazek, spolu s přísahou chudoby, poslušnosti a čistoty, odlišoval templáře od světských rytířů.³⁴

Vojenské povinnosti templářů byly detailně popsány v řeholi. Rytíři museli dodržovat přísná pravidla boje, jejich účast na bitvách podléhala pečlivé strategii a rozhodování řádového velení. Tato kázeň se projevovala i v běžném chodu tábora a na pochodu – každý pohyb vyžadoval svolení, v noci panovalo ticho a nikdo nesměl bez rozkazu opustit své místo. V případě poplachu se bratři shromažďovali v kapli a čekali na rozkazy. Klíčovým pravidlem bylo, že v bitvě nesměl žádný bratr svévolně opustit formaci, čímž se zajišťovala soudržnost a bojová efektivita celku.³⁵

Jejich řeholní pravidla byla inspirována cisterciáckým řádem svatého Bernarda, který hrál klíčovou roli při formulování templářské řehole. Podobně jako jiní mniši se templáři účastnili

---

³⁰ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 64.

³¹ PARTNER, Peter. *The Knights Templar and their Myth*. Revidované vyd. Rochester, Vermont: Destiny Books, 1990. s. 214. ISBN 0-89281-273-7.

³² BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 26-29.

³³ HOWE, John. *The Rule. Medieval Warfare*, 2016, 6(5). s. 21.

³⁴ RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., s. 12.

³⁵ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 81.

kanonických modliteb a během jídla zachovávali mlčení, přičemž naslouchali četbě svatých textů.³⁶ Díky tomuto přístupu byli templáři považováni za vzor rytířské zbožnosti.

Dodržování řeholních předpisů bylo vynucováno přísnou disciplínou. Jakékoliv porušení pravidel bylo trestáno v závislosti na závažnosti provinění. Výrazným příkladem trestu byla událost s maršálem templářů, Štěpánem z Cissey, který byl v roce 1260 za chyby během nájezdu do palestinského vnitrozemí zbaven řádového hábitu a poslán do Evropy. Přestože mu byl hábit později navrácen, papež Urban IV. ho nakonec zbavil funkce, což ukazuje, že přísné tresty se mohly týkat i vysoce postavených členů řádu.³⁷

1.3.2 Duchovní hodnoty řádu

Duchovní základy templářského řádu vycházely z ideálů křesťanské rytířskosti a řeholního života. Spojení vojenské služby s náboženskými závazky bylo vnímáno jako zvláštní forma poslání, jehož cílem byla obrana víry a ochrana poutníků ve Svaté zemi.³⁸

Řád byl zásadně formován cisterciáckou spiritualitou a bernardinskou reformou, které kladly důraz na chudobu, pokoru a bezvýhradnou poslušnost. Bernard z Clairvaux, jeden z nejvýznamnějších teologů své doby a klíčový ideový zastánce řádu, představil templáře ve spise *De Laude Novae Militiae* jako „nové rytíře“ – bojovníky, kteří nevedou války ve službách světských ambicí, ale výhradně jako duchovní poslání ve službě Bohu.³⁹

Významnou roli v jejich duchovní praxi hrálo také uctívání relikvií. Komendy často uchovávaly náboženské artefakty, které měly symbolický význam a sloužily jako zdroj morální i boží podpory. Tyto relikvie byly spojeny s obřady a slavnostmi, jež posilovaly řádovou identitu.⁴⁰

---

³⁶ PARTNER: *The Knights Templar and their Myth*, op. cit., s. 15.

³⁷ RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., s. 51.

³⁸ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995. s. 96. ISBN 80-200-0512-9.

³⁹ HOLT, The new knighthood, op. cit., s. 15-16.

⁴⁰ BOROWSKI a GERRARD, *Constructing Identity in the Middle Ages*, op. cit., s. 1058-1060.

2. Templáři ve středověkých mocenských vztazích

Templářský řád sehrával významnou úlohu ve středověké Evropě nejen jako vojenská organizace, ale i jako hospodářská síla. Od svého vzniku byl podporován papežskou kurií a evropskými panovníky, kteří v něm viděli nástroj k posílení křesťanské moci v Levantě i ve vlastních říších. Díky papežské bule *Omne Datum Optimum*, vydané Inocencem II. v roce 1139, templáři získali rozsáhlá privilegia, mezi něž patřila daňová imunita, nezávislost na místních biskupech a možnost přímé komunikace s papežem. Tyto výsady jim poskytly značnou autonomii, která byla zpočátku přijímána s respektem, postupně však začala vyvolávat různá podezření.⁴¹

Jedním z klíčových aspektů mocenských vztahů templářů bylo jejich výhradní podřízení papežské autoritě. Papežové viděli v templářích nástroj k upevnění křesťanské kontroly nad Svatou zemí a poskytovali jim výsady, které je vyjímalily z pravomoci místního duchovenstva. Tento přímý vztah mezi řádem a papežstvím způsobil, že templáři byli vnímáni jako mocenská složka církevní politiky, a to nejen v Levantě, ale i v západní Evropě. S tím však souvisel i růst napětí mezi templáři a místními biskupy, kteří je často vnímali jako konkurenty. Templáři měli právo volit si vlastní kněze, což mohlo ovlivnit vztahy s diecézními biskupy, kteří byli odpovědní za duchovní péči o lid.⁴²

Vztahy templářů se světskou mocí byly od počátku úzce propojeny s jejich vojenským posláním. Mnozí panovníci řád podporovali dary, osvobozením od daní a propůjčením půdy výměnou za vojenskou pomoc a finanční podporu. Templáři se stali také významnými hráči v ekonomické sféře, což posílilo jejich mocenské postavení v Evropě. Nejen díky darům šlechty, ale i laické společnosti, se řád stal jednou z nejbohatších organizací středověku.⁴³ Templářské komendy fungovaly jako správní centra, která dohlížela na zemědělskou produkci, obchodní operace i finanční transakce. Řád se postupně stal důležitým poskytovatelem úvěrů, přičemž templářské finanční instituce spravovaly finance nejen jednotlivých šlechticů, ale i královských dvorů. To vedlo k rostoucí závislosti evropských panovníků na templářských půjčkách, ale také k jejich závisti vůči řádovému bohatství.⁴⁴

Vztah templářů s ostatními vojenskými řády byl komplikovaný, a zdaleka ne vždy harmonický. Ačkoli spolupracovali s johanity a německými rytíři na obraně křižáckých území, docházelo mezi nimi k mocenským sporům, především v otázkách vlastnictví pevností

---

⁴¹ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 69-72.

⁴² RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., s. 35-38.

⁴³ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 107-108.

⁴⁴ ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. Praha: Volvox Globator, 1999. s. 75-81. ISBN 80-720-7217-X.

a rozdělení výnosů z obchodu. Největší rivalita panovala mezi templáři a johanity, neboť jejich sváry byly jednou z příčin, jež byly dokonce obviňovány z konečné ztráty Akkonu v roce 1291, protože oslabovaly jednotu křesťanských sil v rozhodujícím období.⁴⁵

Templářské komendy v Evropě byly často zapojeny do místní politiky, což vedlo k napětí mezi řádem a šlechtickými rody. Někteří feudálové vnímali templáře jako konkurenci, zejména v otázkách správy půdy a finančních prostředků.⁴⁶ Ve střední Evropě i na Západě sehrávali templáři významnou roli nejen ve vojenské, ale i ve finanční správě. Například francouzský král Filip II. August na přelomu 12. a 13. století spoléhal na finanční správu templářů, což vedlo k výraznému nárůstu královských příjmů. Pařížský chrám, sídlo templářů ve Francii, se tak stal faktickou státní pokladnicí francouzských králů.⁴⁷

V Anglii a Irsku působili templáři jako správci královských financí a jejich komendy sloužily nejen k vojenské přípravě, ale také jako administrativní centra. Řád se v Irsku rychle rozšířil a získával četné dary v podobě pozemků, peněz a privilegií, přičemž významným zdrojem tohoto majetku byly královské granty – například od Jindřicha II., který templářům daroval půdu v Clontarf a poblíž Waterfordu; tyto granty byly často udělovány formou tzv. frankalmoign, tedy jako dar výměnou za modlitby za dárce.⁴⁸

Templáři byli nejen vojenským, ale i politickým a hospodářským fenoménem středověké Evropy. Jejich vztahy s papežstvím, panovníky a církevními institucemi se vyvíjely dynamicky a byly zásadní pro jejich vzestup i následný pád. Mocenské ambice a rostoucí ekonomická síla vedly k tomu, že se z chráněnců papeže stali oběťmi politických machinací, což ukončilo jejich existenci jako organizace.⁴⁹

2.1 Templáři a církevní instituce

Templářský řád měl od svého vzniku silné vazby na církevní instituce, které hrály zásadní úlohu v jeho vzestupu i pozdějším pádu. Papežská podpora byla hlavním faktorem, jenž umožnil templářům získat významné výsady, včetně daňových úlev, autonomie vůči místním biskupům a přímého podřízení papeži. Tato privilegia zajišťovala templářům výjimečné

---

⁴⁵ NICHOLSON, Helen. *Love, War and the Grail: Templars, Hospitallers and Teutonic Knights in Medieval Epic and Romance, 1150–1500*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 2001. s. 92. *History of Warfare*; Vol. 4. ISBN 90-04-12014-9.

⁴⁶ BARBER, The Social Context of the Templars, op. cit., s. 46.

⁴⁷ HAAG: *The Templars: The History and the Myth*, op. cit., s. 59-60.

⁴⁸ WOOD, The Templars in Ireland, op. cit., s. 331.

⁴⁹ SCHENK, Jochen. Aspects and Problems of the Templars' Religious Presence in Medieval Europe from the Twelfth to the Early Fourteenth Century. *Traditio*, 2016, 71. s. 273-275.

postavení mezi vojenskými řády a umožňovala jim svobodně působit nejen na Blízkém východě, ale i v Evropě.⁵⁰

Vztahy templářů s místními biskupy a kláštery nebyly vždy harmonické. I když papežská ochrana templářům poskytovala autonomii, jejich majetkové zisky často vedly ke konfliktům s církevními institucemi. V mnoha regionech, zejména ve Francii a Anglii, templáři spravovali rozsáhlé pozemky, které byly dříve pod církevní správou. To pravděpodobně vedlo ke sporům mezi nimi a některými biskupy, kteří vnímali řád jako hrozbu pro vlastní vliv a ekonomickou stabilitu svých diecézí.⁵¹

Templáři měli rovněž významný podíl na financování církevních staveb, zejména klášterů – například Blanka Kastilská si nejen nechala od templářů spravovat financování svých statků, ale také je pověřila financováním výstavby kláštera v Maubuissonu.⁵² Jejich získané bohatství jim často umožňovalo realizaci nákladných architektonických projektů i budování templářských kaplí, hradů a sýpek.⁵³ Tento fakt dokazuje, že templářský řád nebyl pouze vojenskou organizací, ale také důležitým kulturním a uměleckým mecenášem své doby.

Během svého působení templáři navázali úzké vztahy s některými významnými církevními osobnostmi, mezi něž patřili i papežové. Papež Alexander IV. templářům udělil další výsady a povolil jim stavět vlastní oratoře, kde mohli sloužit bohoslužby nezávisle na místních biskupech. Tato privilegia však vyvolávala odpor v některých regionech, kde církevní hodnostáři vnímali templáře jako organizaci narušující tradiční církevní hierarchii.⁵⁴

Templářská přítomnost v katedrálních kapitulách byla dalším projevem jejich církevní integrace.

Spory o církevní pravomoci a nezávislost templářských duchovních zařízení se staly častým zdrojem napětí mezi řádem a místními biskupy. Příkladem je odpor vůči biskupským vizitacím, kdy templáři hájili své právo na samostatnou správu kostelů a odmítali zásahy diecézních autorit, jak dokládá případ kostela v Neuilly z roku 1301.⁵⁵

Tento konflikt ilustruje napětí mezi řádovou autonomií a autoritou diecéze, zejména v otázkách vlastnictví a duchovní správy.

Nicméně vztahy mezi templáři a biskupy nebyly vždy vyhrocené – v některých případech došlo k úzké spolupráci. Někteří templářští kaplani působili jako duchovní poradci biskupů a

---

⁵⁰ MENACHE, *The Templar Order: A Failed Ideal?*, op. cit., s. 3-5.

⁵¹ WOOD, *The Templars in Ireland*, op. cit., s. 345-346.

⁵² BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 300.

⁵³ PARTNER: *The Knights Templar and their Myth*, op. cit., s. 12.

⁵⁴ PERKINS, *The Knights Templars in the British Isles*, op. cit., s. 210-211.

⁵⁵ SCHENK, *Aspects and Problems of the Templars' Religious Presence in Medieval Europe from the Twelfth to the Early Fourteenth Century*, op. cit., s. 290-291.

podíleli se na liturgických obřadech v hlavních křesťanských centrech. Přestože řád nebyl formálně začleněn do diecézních struktur, jeho členové se často aktivně podíleli na správě církevního majetku a vykonávali pastorační činnost v oblastech pod templářskou jurisdikcí.⁵⁶

Míra napětí či spolupráce přitom často závisela na postoji konkrétního biskupa a jeho vztazích s ostatními mocenskými subjekty v daném regionu.

Navzdory těmto úzkým vazbám byly vztahy templářů s církví narušeny především na konci 13. století, kdy začala sílit kritika jejich rostoucí moci a bohatství. Někteří duchovní vnímali templáře jako řád, který se příliš vzdálil původnímu ideálu chudoby a služby církvi. Někteří duchovní vnímali templáře jako řád, který se příliš vzdálil původnímu ideálu chudoby a služby církvi. Například Jan z Würzburgu, německý kněz píšící kolem roku 1200, se zmiňoval o „mnoha majetku a nesčetných příjmech“ řádu, ale zároveň kriticky poznamenal, že templáři dávali „ani desetinu toho, co dělali johanité“ na almužny.⁵⁷ Templáři zanechali hluboký otisk v dějinách církevních institucí, přičemž jejich působení se neomezovalo pouze na vojenské aktivity.

2.2 Templáři a světská moc

Templářský řád nebyl pouze vojenskou a duchovní institucí, ale hrál i významnou úlohu v mocenských strukturách, zejména v evropské politice a hospodářství. Jeho vztahy s panovníky a šlechtou měly značný vliv na strukturu středověké společnosti. Díky donacím, které často zahrnovaly panství s poddanými, budovy, finanční výsady a jurisdikční úlevy, si templáři mohli vybudovat pevné ekonomické zázemí, jež tvořilo základ pozdější provinční organizace řádu.⁵⁸

Jedním z nejpozoruhodnějších aspektů fungování templářského řádu v rámci mocenských struktur je jeho podíl na zavedení moderních bankovních praktik. Díky své rozvětvené síti komend mohli templáři nabízet služby, které se podobaly dnešním bankovním transakcím – vklady, půjčky a směnky umožňující bezpečný převod peněz mezi jednotlivými částmi Evropy. Tato finanční činnost nejenže zajistila templářům obrovský vliv na ekonomiku, ale také přispěla k vytvoření raných forem mezinárodního bankovníctví.⁵⁹ Templáři také

---

⁵⁶ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 36-38.

⁵⁷ MENACHE, *The Templar Order: A Failed Ideal?*, op. cit., s. s. 5-8.

⁵⁸ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 29.

⁵⁹ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 42-43.

spravovali rozsáhlé pozemkové komplexy, zajišťovali úvěrové operace pro královské dvory a byli zapojeni do komerčního obchodu.⁶⁰

Jedněmi z nejvýznamnějších světských vládců v Anglii, kteří templáře podporovali, byli král Štěpán a císařovna Matylda. Byli mezi prvními, kdo templáře na Britských ostrovech obdarovali rozsáhlým majetkem. Jejich podporu dále rozšířil Jindřich II., který řádu přidal nové statky a udělil jim řadu specifických privilegií. Templáři, a také johanité získali například právo mít v každém městě hosta osvobozeného od daní a poplatků – což posilovalo jejich ekonomické postavení a autonomii.⁶¹

Podobná situace panovala i ve Francii, kde templáři poskytovali rozsáhlé finanční služby královskému dvoru. Francouzští panovníci si od nich půjčovali velké sumy peněz na financování válek a vojenských tažení, přičemž templáři fungovali jako jeden z hlavních věřitelů monarchie.⁶²

Templáři se však neomezovali pouze na západní Evropu, ale jejich vliv sahal i na Pyrenejský poloostrov. Španělští a portugalské králové si cenili jejich vojenské disciplíny a schopnosti organizovat obranu hranic. V roce 1128 udělil hrabě Raymond Berenguer IV. templářům pohraniční hrad Grañena a po dlouhých jednáních je v roce 1143 přesvědčil, aby se aktivně zapojili do reconquisty. Za jejich službu jim poskytl řadu pevností a podíl na budoucích dobytých územích.⁶³

Méně známým aspektem templářského působení v rámci světské moci je jejich podíl na kolonizaci nových území. Ve východní Evropě se templáři podíleli na osidlování a hospodářském rozvoji oblastí, které byly do té doby řídky obydlené. Podobně jako němečtí rytíři v Pobaltí, i templáři se snažili stabilizovat nově získaná území budováním pevností, správních center a farností.⁶⁴

Templáři tedy nejenže ovlivnili vojenské a politické dějiny Evropy, ale také zásadně přispěli k hospodářskému vývoji středověkého světa. Jejich vliv sahal daleko za hranice křižáckých států a jejich administrativní modely ovlivnily další vojenské řády a světské instituce.

---

⁶⁰ BOROWSKI a GERRARD, *Constructing Identity in the Middle Ages*, op. cit., s. 1095.

⁶¹ PERKINS, *The Knights Templars in the British Isles*, op. cit., s. 213.

⁶² RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., s. 38

⁶³ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 23-24.

⁶⁴ JAN, Libor. Templáři v Čekovicích. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická*. 2000, 49(C47). s. 55. ISBN 80-210-2599-9. ISSN 0231-7710. Dostupné také z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102665>

3. Srovnání templářů s johanity a německými rytíři

Jak jsem již zmínila, templáři byli vojensko-duchovním řádem středověké Evropy, ale v té době nebyli jediní, kteří měli takto specifickou charakteristiku. Vznikly i další rytířské řády, mezi něž patřili zejména johanité (nebo také špitálníci) a němečtí rytíři. Každý z těchto řádů měl své specifické poslání, organizační strukturu a strategii, které určovaly jejich působení na politické, vojenské i hospodářské scéně středověké Evropy. Přestože jejich primárním cílem byla obrana křesťanství, způsob, jakým tohoto cíle dosahovali, se v mnohém lišil.⁶⁵

Jedním z nejvýznamnějších konkurentů templářů byli johanité, jejichž původ sahá do poloviny 11. století. Na rozdíl od templářů, kteří od počátku kladli důraz na vojenskou činnost, se johanité nejprve soustředili na péči o nemocné poutníky ve Svaté zemi. Teprve v průběhu 12. století se přeměnili ve vojenský řád, jehož úkolem byla nejen ochrana nemocnic, ale také boj proti muslimům. Johanité se postupně stali silnými soupeři templářů, zejména v otázkách správy území a kontroly strategických pevností.⁶⁶

Němečtí rytíři, kteří byli formálně uznáni jako vojenský řád na konci 12. století, představovali další významnou složku křesťanského vojenského úsilí. Zatímco templáři a johanité působili převážně v oblasti Levanty, němečtí rytíři se soustředili na severní a východní Evropu, kde vedli boj proti pohanským Prusům a Litevcům. Tento řád se lišil nejen svým zaměřením na kolonizaci a křesťanskou expanzi v Pobaltí, ale také pevným propojením s římskoněmeckými císaři, kteří jej podporovali jako nástroj svého politického vlivu.⁶⁷

3.1 Vojenské působení řádů

Templářský řád vznikl kolem roku 1120 v Jeruzalémě, kde se skupina válečníků rozhodla chránit křesťanské poutníky před nájezdy muslimských banditů. Postupně se jejich poslání rozšířilo na obranu křesťanských území v Levantě i v Evropě. Podobně se ve Svaté zemi profiloval i řád johanitů, který se původně soustředil na péči o nemocné, ale od poloviny 12. století se proměnil ve vojenský řád. V zámořských državách se templáři a johanité podíleli na ochraně hranic nově vzniklých křižáckých států a v západní a východní Evropě jim byla svěřována obrana pohraničních oblastí.⁶⁸ V bitvách se templáři, také spolu s johanity, řadili mezi elitní jednotky – těžce obrněné oddíly útočící v sevřených formacích s cílem rozbít nepřátelské linie. Během obléhání oba řády prosluli schopností stavět a obsluhovat obléhací

⁶⁵ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 1-2.

⁶⁶ BRIDGE: *Křížové výpravy*, op. cit., s. 56.

⁶⁷ BUBEN: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křižovníci*, op. cit., s. 79-84.

⁶⁸ NICHOLSON: *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*, op. cit., s. 140.

stroje.⁶⁹ Vojenský význam johanitů se sice přibližoval templářům, avšak johanité si zároveň udrželi špitální rozměr svého poslání – provozovali nemocnice a pečovali o raněné, což je od templářů odlišovalo.

Třetím velkým vojenským řádem byli němečtí rytíři, kteří byli založeni v Akkonu na konci 12. století po vzoru templářů. Na rozdíl od johanitů a templářů však v Levantě nedosáhli většího vlivu, protože strategická místa už byla obsazena. Jejich vojenský potenciál se naplno projevil až při přesunu do Pobaltí, kde na žádost polského knížete Konráda Mazovského začali bojovat proti pohanským Prusům. V této oblasti měli němečtí rytíři nebývalou volnost jednání a vytvořili si rozsáhlou základnu pro vojenskou i politickou expanzi.⁷⁰

Stejně jako templáři i němečtí rytíři převzali detailní regulace týkající se chování v táboře a na pochodu, což znamenalo, že nesměli opustit svá přidělená místa. Jejich jednotky byly vysoce organizované a v mnoha ohledech disciplinovanější než světské armády. V bitvách se však výrazně lišili v organizačním pojetí – samotní bratři tvořili pouze menší část armády, kterou doplňovaly žoldnéřské oddíly a vazalové. Také namísto přebírání stávajících pevností a jejich přestavby budovali v Pobaltí zcela nové hrady a opevnění, zpočátku ze dřeva a hlíny, později z cihel. Němečtí rytíři organizovali rozsáhlé chovy koní, což jim zajišťovalo nezávislost v zásobování kavalerie a stabilitu jejich vojenské mašinerie.⁷¹ Templáři stejně jako němečtí rytíři též byli známí svým chovem koní, avšak zřizovali pouze útržkovité hřebčince.⁷²

3.2 Vztahy k autoritám a hierarchie uvnitř řádů

Templářský řád byl výlučně podřízen papeži, což mu zajišťovalo vysokou míru autonomie – ať už v otázkách vojenských, finančních, nebo správních. Velmistr templářů měl rozsáhlé pravomoci a řádová hierarchie byla silně centralizovaná. Tato struktura připomínala vojenskou armádu – maršálové, komturové i další úředníci měli jasně vymezené kompetence.⁷³

Johanité se naopak více orientovali na spolupráci s evropskými monarchiemi, především se španělskými králi. To jim umožnilo hlubší integraci do mocenských struktur jednotlivých států. Řádová správa byla kolektivnější – o zásadních otázkách rozhodovala generální kapitula složená z představitelů různých konventů, a také byli vyjmuti z jurisdikce lokálních

---

⁶⁹ Ibid., s. 189-192.

⁷⁰ URBAN, William. The Teutonic Knights and Baltic Chivalry. *The Historian*, 1994, 56(3). s. 519-520.

⁷¹ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 67, 82.

⁷² NICHOLSON: *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*, op. cit., s. 140.

⁷³ NICHOLSON: *Knight Templar 1120-1312*, op. cit., s. 45-47.

ordinářů.⁷⁴ Tato rozvolněnější struktura jim usnadnila přizpůsobení se novým podmínkám po ztrátě Svaté země, kdy se úspěšně přesunuli do Středomoří a transformovali se v námořní velmoc se sídlem na ostrově Rhodos a později na Maltě.

Němečtí rytíři pak představovali nejvíce světsky ukotvený řád. Byli úzce propojeni se Svatou říší římskou, přičemž císařská podpora byla klíčová pro zajištění autonomie řádu.⁷⁵ Řád sloužil jako nástroj imperiální expanze v Pobaltí, což mu zajistilo vojenskou a ekonomickou podporu. Oproti templářům však postrádal plnou autonomii – císařská politika často ovlivňovala strategická rozhodnutí řádu. Interně měli němečtí rytíři také centralizovanou hierarchii, podobnou templářské, avšak s výraznějším napojením na imperiální správu.⁷⁶

Zajímavý rozdíl lze pozorovat i ve vizuální symbolice. Templáři používali jednoduchý červený kříž na bílém plášti, který zdůrazňoval jejich univerzální duchovní poslání a boj za křesťanství. Jaroslav Šedivý jej označuje za „podivný znak křesťanské lásky, utrpení a snad krve“⁷⁷ čímž připomínal jak oběť Kristovu, tak válečné nasazení templářů. Johanité a němečtí rytíři naproti tomu čerpali z heraldických tradic regionů, z nichž pocházeli, což ukazuje i na rozdílné strategie reprezentace a vztahů k místním elitám.⁷⁸

3.3 Ekonomická a hospodářská strategie řádů

Ekonomické strategie jednotlivých řádů odrážely jak jejich geografické působení, tak odlišné institucionální ambice.⁷⁹ Templáři spravovali své komendy jako autonomní vojensko-hospodářské jednotky. Každá komenda měla nejen vojenskou funkci, ale i samostatnou správu majetku, financí a hospodářských činností. Jejich ekonomická síť byla decentralizovaná, ale propojená pokročilými finančními operacemi, jako byly půjčky, správa majetku a rané formy bankovníctví. Zvláště známý je jejich systém směnek, který umožňoval bezpečné převody peněz mezi Evropou a Levantou.⁸⁰

Naopak johanité, kteří po ztrátě Svaté země přesunuli své sídlo na ostrov Rhodos, kde zůstali věrní svému poslání, starat se o nemocné, a okamžitě zřídili provizorní nemocnici. Také vybudovali silnou flotilu vytvořili centralizovaný stát, který byl spravován jako teokracie, což

---

⁷⁴ BUBEN: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křížovníci*, op. cit., s. 25.

⁷⁵ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 21.

⁷⁶ URBAN, *The Teutonic Knights and Baltic Chivalry*, op. cit., s. 522.

⁷⁷ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 17.

⁷⁸ SCHENK, *Aspects and Problems of the Templars' Religious Presence in Medieval Europe from the Twelfth to the Early Fourteenth Century*, op. cit., s. 288-289.

⁷⁹ RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., s. 5.

⁸⁰ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 61-62.

dělalo z ostrova vojensko-námořní základnu. Jejich ekonomická síla vycházela především z kontroly námořního obchodu a zisku z něj, díky licencovanému pirátství, tzv. corso.⁸¹

Němečtí rytíři, jejichž mocenské centrum se nacházelo v Prusku a Livonsku, vytvořili samostatný řádový stát, který fungoval nejen jako vojenská mocnost, ale i jako efektivní hospodářská entita. Pečlivě dohlíželi na poddané a vybírali daně a obchodovali s pobaltskými městy. Byli praktičtí ve finančních záležitostech, které svěřovali bratřím z měšťanských rodin. Pečlivě spravovali svůj majetek, pomáhali obchodníkům expandovat na nové trhy a chránili obchod.⁸² Důležitou součástí jejich strategie byla kolonizační politika, jež měla zajistit jak vojenskou kontrolu, tak hospodářské využití nově získaných území. Oproti templářům a johanitům se tak zaměřovali více na přímou správu a integraci dobytých oblastí.⁸³

Tyto rozdíly odrážely nejen odlišná geografická působišť, ale i strategické priority jednotlivých řádů.

---

⁸¹ RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., 69-70.

⁸² URBAN, *The Teutonic Knights and Baltic Chivalry*, op. cit., s. 519.

⁸³ *Ibid.*, s. 522.

4. Příchod templářů do Českých zemí

Templářský řád rozšířil svou působnost do českých zemí během 30. let 13. století, kdy Evropa zažívala období stabilizace a růstu hospodářských center. První templářské komendy vznikaly v oblastech, kde bylo možné zajistit dostatek zdrojů pro financování jejich aktivit a navázat strategickou spolupráci s místními elitami.⁸⁴ Přítomnost templářů byla v počáteční fázi úzce spjata s podporou panovníků a církve, přičemž jejich hlavní zájem směřoval k zakládání majetkových správních center a ekonomicky soběstačných komunit. Období od konce 12. století, a zejména první polovina 13. století, je poznamenáno nebývalým rozvojem mezinárodního obchodu, který templáři aktivně využívali.⁸⁵ Preferovali proto regiony s rozvinutou obchodní sítí a blízkostí významných církevních institucí, což jim umožňovalo rychlé etablování a získávání dalších výhod.

Templářské osídlení se nejprve soustředilo na Moravu, kde vznikla významná komenda v Čejkovicích. Důležitým faktorem byla její blízkost Dolnímu Rakousku, kde templáři sice drželi majetky, ale neprovozovali žádný řádový dům. Čejkovická tvrz na mírném návrší s režijním dvorem, přilehlou rozlehlou vsí a drobnými majetky v okolí představovala stabilní základnu pro jejich působení.⁸⁶

Evropské komendy sloužily především k shromažďování prostředků, které byly dále používány pro financování křížáckých výprav. Česká templářská síť se proto soustředila na zajištění ekonomické stability řádu prostřednictvím zemědělské produkce, správy majetku a poskytování úvěrů místním elitám. Tento přístup templářům umožnil rozšířit své hospodářské aktivity a získat významnou úlohu v regionálním finančním systému.⁸⁷

I přes podporu, které se templářům dostalo, autonomní postavení jejich komend a výsad, udělené papežskou kurií, často vyvolávaly napětí mezi řádem a místními biskupy. Templáři byli vyňati z pravomoci diecézních struktur, což vedlo k častým střetům s duchovními představiteli, kteří vnímali jejich přítomnost jako ohrožení vlastní autority. V některých případech vedly tyto konflikty k soudním sporům a pokusům omezit jejich vliv na místní církevní instituce.⁸⁸

Navzdory těmto komplikacím si templáři v českých zemích dokázali vybudovat pevné postavení, které trvalo až do počátku 14. století. Řád zde získal několik strategicky významných majetků, včetně statků v Uhříněvsi, kde mu například v roce 1292 Oldřich II. z

---

⁸⁴ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 50.

⁸⁵ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 69.

⁸⁶ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 68.

⁸⁷ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 42-43.

⁸⁸ RILEY-SMITH: *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*, op. cit., s. 36-44.

Hradce věnoval patronátní právo ke kostelu ve Stodůlkách a celý desátek z tamního dvora o třech poplužích.⁸⁹

4.1 Vztahy se světskou mocí

Templářský řád navázal úzké vztahy se světskými panovníky z rodu Přemyslovců, kteří v něm viděli významného spojence při obraně křesťanství a správě rozsáhlých území. Jejich správa nebyla formální – templáři aktivně pronajímali vinice a domy, vybírali nájemné, vymáhali platby i za pomoci „světské ruky“ a v krajních případech uplatňovali „plnou váhu světské i církevní moci“. Vedle toho se zapojovali i do běžných hospodářských činností, jako bylo rybaření v náhonu mlýna nebo budování cest a příkopů na svých pozemcích, což jasně ukazuje míru jejich angažovanosti ve správě řádového majetku.⁹⁰

Vztah templářů se světskou mocí byl občas narušen konkurencí s jinými mocenskými skupinami. Ačkoli zatím nejsou známe konkrétní soudní spory mezi templáři a jednotlivými šlechtickými rody v českých zemích, lze z analogie se situací v jiných částech Evropy – například v Anglii – vyvodit, že privilegované postavení řádu mohlo vyvolávat napětí. Templáři byli díky papežským bulám vyňati z pravomoci místních soudů a podléhali výhradně papeži. Disponovali rovněž vlastním soudnictvím a daňovou imunitou, což znamenalo, že jejich statky a poddaní nebyli povinni platit daně světským pánům ani poskytovat robotu. To mohlo u části české nižší šlechty vyvolat pocit ohrožení jejich jurisdikčních práv a ekonomických zájmů.

V západoevropském prostředí jsou doloženy případy, kdy šlechta i města protestovala proti daňovým výjimkám templářů a jejich právu soudit vlastní poddané. Například v některých oblastech Anglie vedla řádová autonomie k vleklým sporům o jurisdikci a správu území.⁹¹ Je tedy možné, že podobné latentní napětí existovalo i v českém prostředí, byť zatím nedoložené soudními prameny. Dále je třeba zdůraznit, že templáři byli mezinárodním řádem a jejich loajalita směřovala především k řádovému centru a papeži. Tato skutečnost mohla být vnímána jako problém zejména pro panovníka, protože narušovala běžný řád lenní poslušnosti – templáři nebyli vazaly českého krále a vystupovali jako samostatná mocenská jednotka se zahraničními vazbami.

V době vlády Václava II., začalo postupné oslabování templářského řádu v českých zemích, v důsledku jeho slábnoucího vlivu. K samotné likvidaci řádu v českých zemích došlo

---

⁸⁹ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 60.

⁹⁰ BARBER, *The Social Context of the Templars*, op. cit., s. 44-45.

⁹¹ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 115.

poměrně rychle a bez výrazného odporu. Na základě papežské buly *Vox in excelso* byla jeho činnost ukončena a majetky převedeny pod kontrolu krále Jana Lucemburského, který připojil část templářského majetku ke královské koruně, zatímco jiná část byla předána jiným církevním řádům, především johanitům, kteří se stali jejich novými správci. Řádoví rytíři pak buď vstoupili právě k johanitům, nebo se vrátili k civilnímu životu.⁹²

4.1.1 Podpora ze strany českých panovníků

Templářský řád v českých zemích od počátku získával podporu panovníků, kteří v něm viděli významného spojence pro stabilizaci moci a posílení křesťanského vlivu ve střední Evropě. Za vlády Václava I. byli templáři pravděpodobně poprvé povoláni do českých zemí, což znamenalo počátek jejich působení v regionu. Právě Václav I. je také podle některých hypotéz považován za možného dárce Čejkovic templářskému řádu, a to kolem roku 1237 – údajně jako odměnu za podporu v konfliktu se svým bratrem Přemyslem. Tato donace, ukazuje na silnou panovnickou iniciativu při usazování rytířských řádů na jižní Moravě. K širší podpoře ze strany vládnoucí dynastie pak přispěl i Oldřich ze Spanheimu, syn Jitky, sestry Václava I., který roku 1248 daroval templářům čtyři statky v Rakvicích.⁹³

Podpora templářů ze strany českých panovníků se projevovala nejen formou darování pozemků, ale také ochranou před zásahy místní šlechty a duchovenstva. Templáři nepodléhali žádné světské jurisdikci, včetně samotného krále – jejich jediným soudcem byl papež,⁹⁴ což jim zajišťovalo mimořádnou míru autonomie. Lze se domnívat, že právě tato výlučnost mohla být jedním z důvodů napětí či sporů s představiteli světské moci, kteří neměli možnost zasahovat do vnitřních záležitostí řádu. Dokonce i templářské komendy požívaly řady právních výsad, které jim zajišťovaly nezávislost na světských i církevních strukturách.⁹⁵ Toto privilegované postavení umožňovalo templářům soustředit se na hospodářské a vojenské aktivity bez obav z vnějších zásahů.

4.1.2 Počáteční vztahy s českou šlechtou

Navzdory tomu, že templáři v českých zemích získávali podporu i ze strany některých šlechtických rodů, lze předpokládat, že jejich přítomnost mohla zároveň vyvolávat napětí a spory. Templářské komendy fungovaly jako samostatné a církevně privilegované správní

---

⁹² ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 178.

⁹³ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 47-53.

⁹⁴ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 33.

⁹⁵ *Ibid.*, s. 33-35.

jednotky, které nepodléhaly místní světské moci.⁹⁶ To mohlo být vnímáno jako zásah do tradičních práv šlechty, zejména v otázkách správy poddaných, majetkového vlivu či vybírání poplatků.

Vzhledem k tomu, že templáři byli vyňati z běžných světských povinností a podléhali výhradně papežské autoritě, jejich hospodářská i správní nezávislost postupně narůstala. To nevyhnutelně vedlo k napětí s místní šlechtou, která je vnímala jako konkurenci. Templáři navíc spravovali některé z nejlépe opevněných hradů v křesťanském světě a jejich neochota podřídit se světské moci jen posilovala obavy, že se mohou stát politicky nespolehlivou a těžko kontrolovatelnou silou.⁹⁷

Celý řád templářů, včetně jeho organizačních jednotek jako byly komendy, byl podřízen nejvyšší autoritě v katolické církvi, tedy papeži.⁹⁸ Tato skutečnost mohla vyvolávat nespokojenost mezi šlechtou, která vnímala templářskou autonomii jako narušení tradičních vazeb mezi panovníkem a šlechtickými rody. Avšak spíše, než o konkrétních konfliktech se dochovaly zmínky o šlechticích, kteří templáře podporovali. Příkladem byl Vok z Kravař, který v roce 1308 převzal od templářského řádu do držení město Vsetín, přilehlé statky a hrad Friendsberk (dnes zřícenina hradu Klenov).⁹⁹ Tento případ ukazuje na existenci úzkých vazeb mezi templáři a některými šlechtickými rody, které s řádem vstupovaly do majetkových i správních vztahů. Takže předpoklady o tom, že by jejich výsady a vyjmutí z místní jurisdikce vzbuzovaly odpor u šlechty, zůstávají spíše hypotetické.

Navzdory počátečním sporům templáři postupně nacházeli se šlechtou kompromisní řešení, ale i tak zůstala část české šlechty vůči templářům skeptická. Řád nikdy zcela nezískal důvěru všech místních elit a v době jejich zániku v roce 1312 se mezi šlechtou objevila snaha o přerozdělení jejich majetku. Na základě papežské buly *Ad providam Christi vicarii* z 2. května 1312 měl být majetek zrušeného templářského řádu – až na určité výjimky – připadnout právě řádu johanitů.¹⁰⁰

V některých případech se však templářský majetek dostal do rukou světských osob, často prostřednictvím složitých mocenských vazeb. Například prvním známým držitelem hradu Templštejn byl v roce 1318 těžař z Kutné Hory Bertold Pirkner, příznivec Habsburků, jehož

---

⁹⁶ BOROWSKI a GERRARD, *Constructing Identity in the Middle Ages*, op. cit., s. 1099.

⁹⁷ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká IV., 1254-1347*. Praha: Česká akademie, 1933. s. 203. Staročeská knihovna.

⁹⁸ NICHOLSON: *Knight Templar 1120-1312*, op. cit., s. 20-22.

⁹⁹ TEMPLARIUS BOHEMICUS, Holečková MARIE a Machart KAMEEL. *Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezsko, Lužice, Rakousy, aneb, Co všelikého se templářům událo a co vlastnili v těch skvělých zemích, jež později sluly země Koruny české, na pozadí dějin řádu toho slavného*. Beroun: MH, 2010. s. 119. ISBN 978-80-86720-49-4.

¹⁰⁰ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 66.

blízký příbuzný působil jako komtur johanitů. Lze předpokládat, že Pirkner získal templářský majetek právě díky svým vazbám na johanitského převora a králova poručníka z rodu Hennebergů a na Jindřicha I. z Lipé. Johanité si zřejmě ponechali pouze patronátní práva ke kostelům. V případě čejkovické komendy se další majitelé připomínají až roku 1346, kdy se o statky dělili synové a vnukové Jindřicha z Lipé. Právě skutečnost, že komendu drželi jeho potomci, nasvědčuje tomu, že Čejkovice přešly do majetku rodu z Lipé již v generaci Jindřicha I., tedy krátce po zániku templářského řádu.¹⁰¹

4.2 Vztahy s biskupy a dalšími církevními autoritami

Vztahy mezi templáři a českými biskupy byly od počátku zřejmě napjaté, především kvůli výsadám, které řád obdržel od papežské kurie. Templáři byli vyňati z pravomoci diecézních biskupů a podléhali přímo papeži, což jim poskytovalo rozsáhlé výsady a ochranu před církevní správou.¹⁰²

Toto postavení templářům umožňovalo vykonávat duchovní činnost nezávisle na diecézní správě – mohli spravovat vlastní kaple, přijímat duchovní osoby a poskytovat svátosti členům řádu i místnímu obyvatelstvu bez zásahu biskupů. Součástí této autonomie bylo i jejich vlastní kněžstvo.¹⁰³ Jak dokládá zpráva Václava Hájka z Libočan, templáři sice sami nebyli kněžími, ale zaměstnávali kaplany, kteří pro ně zajišťovali liturgii a modlitby. Ačkoliv Hájek tuto praxi vnímal kriticky, jeho popis potvrzuje existenci řádového duchovního zázemí mimo běžnou církevní hierarchii.¹⁰⁴

Taková praxe nebyla výjimečná – templáři často zajišťovali duchovní správu i mimo své řádové společenství. Jejich kaple a kostely sloužily nejen potřebám bratří, ale i laické populace v okolí. Příkladem může být farní kostel sv. Kunhuty v Čejkovicích, kde templáři provozovali komendu; kostel sloužil, jak řádovým bratřím, tak místním vesničanům. Tímto způsobem se templářský řád postupně začleňoval do duchovního života regionu, čímž posiloval své postavení vůči diecézní správě a současně prohluboval svůj vliv na místní komunitu.¹⁰⁵

Další aspekt jejich autonomie spočíval v právu vybírat desátky a spravovat vlastní ekonomické aktivity bez zásahů místní církevní správy. Templářské komendy byly hospodářsky soběstačné a řádoví duchovní se podíleli nejen na duchovní správě, ale také na

---

¹⁰¹ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 66-68.

¹⁰² JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 49.

¹⁰³ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 152.

¹⁰⁴ HÁJEK Z LIBOČAN: *Kronika česká IV., 1254-1347*, op. cit., s. 202.

¹⁰⁵ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 55.

administraci rozsáhlých řádových majetků. Toto postavení templářům poskytovalo značnou finanční nezávislost, ale zároveň pravděpodobně vedlo k častým sporům s biskupskými úřady, které usilovaly o dohled nad ekonomickou činností na svém území. Ačkoli templáři běžně nepodléhali diecézní pravomoci, v některých případech se na biskupy obraceli při řešení konkrétních sporů. Například v roce 1269 řešil olomoucký biskup Bruno ze Schauenburka konflikt mezi templáři z Čejkovic a cisterciáckým klášterem ve Žďáru nad Sázavou o desátky ze vsi Vrbič.¹⁰⁶ Tento případ ukazuje, že navzdory své výlučné jurisdikci se řád v praktických záležitostech občas nevyhýbal spolupráci s místní církevní mocí. Biskup zde nevystupoval jako nadřízený templářům, ale jako nestranný arbitr, jehož rozhodování bylo přijatelné právě proto, že nebyl přímo nadřízen ani jedné ze stran. Podobný přístup byl v obdobných sporech běžný. Zároveň to dokládá, že biskupská autorita vůči templářům nevystupovala nutně zaujatě, a to ani přes to, že řád formálně nespadal pod její pravomoc.

Templáři také občas podporovali církevní instituce výstavbou nebo správou kostelů, což jim pomáhalo udržet si alespoň částečně příznivé vztahy s některými duchovními představiteli. Příkladem může být správa kostela ve Stodůlkách, ke kterému templáři obdrželi podací právo od Oldřicha II. ze Spanheimu. Tento převod byl potvrzen biskupem Tobiášem z Bechyně v listině z roku 1292. Templáři se zároveň aktivně zapojovali i do formování církevního prostoru – často totiž v rámci správy nově nabytého či propůjčeného majetku zakládali či rozšiřovali duchovní stavby. V některých případech přitom nemuseli být přímými vlastníky celé lokality, ale mohli zde držet jen část pozemků nebo působit na základě nájemního vztahu.¹⁰⁷

4.2.1 Soužití duchovních a vojenských řádů

V českých zemích se během 12. a 13. století usadilo hned několik významných duchovních a vojenských řádů, které sehrály důležitou roli nejen ve sféře náboženské, ale i v oblasti hospodářské a správní. Mezi nejvlivnější kromě templářů patřili johanité a němečtí rytíři, jejichž přítomnost odrážela jak podporu ze strany panovníků, tak strategické zájmy řádů samotných. Johanité pronikli na české území jako první – v posledních desetiletích 12. století – zejména díky přízni krále Vladislava II. Němečtí rytíři následovali počátkem 13. století s

---

¹⁰⁶ TEMPLARIUS BOHEMICUS: *Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezsko, Lužice, Rakousy*, op. cit., s. 53.

¹⁰⁷ TEMPLARIUS BOHEMICUS a Bernard z Clairvaux. *Praha templářská a řehole spolubojovníků templu*. V Berouně: Machart, 2014. s. 6,20. ISBN 978-808-7938-119.

podporou Přemysla Otakara I., zatímco templáři se v Praze objevili na počátku 30. let téhož století, pravděpodobně vlivem Václava I.¹⁰⁸

Obdobně se templáři usazovali také v Jamolicích na Moravě, tedy ve stejném starém sídelním území, kde již působili johanité v Horních Kounicích a němečtí rytíři v Hrotovicích, Moravském Krumlově a Hostěradicích.¹⁰⁹ Podobné soužití více řádů v jednom regionu nebylo výjimečné – naopak, panovníci často rozdělovali území mezi různé řády s cílem posílit svou moc a zajistit si jejich podporu. Takovým příkladem může být situace v Břeclavsku kolem roku 1237, kdy král Václav I. zřejmě daroval Čejkovice templářům a sousední Mutěnice johanitům jako odměnu za jejich podporu proti bratrovi Přemyslovi. Tento typ paralelního zakládání ukazuje na úmysl panovníka udržet rovnováhu a využít přítomnosti více řádů ve prospěch své politiky.¹¹⁰

Specifické postavení mezi těmito řády zaujímalí cisterciáci, jejichž přítomnost v českých zemích byla vedena především klášterním ideálem a reformačním étosem. I když nebyli vojenským řádem, v mnoha ohledech sdíleli podobný způsob života a organizační model, a jejich duchovní autorita ovlivňovala i formování ostatních řádových komunit. Souvislost mezi cisterciáky a templáři však nebyla jen praktická, ale také ideová – cisterciácké mnišství, reprezentované zejména Bernardem z Clairvaux, který sehrál klíčovou roli při formulaci templářské řehole, poskytlo templářům vzor v oblasti organizace, kázně a duchovního života. Nejednalo se přitom o přímý vztah nebo rivalitu mezi oběma řády, ale spíše o ideologickou inspiraci, která pomáhala definovat identitu vojensko-duchovního řádu ve vztahu k církevní autoritě.¹¹¹

Tato různorodost řádového usazování v českých zemích se promítala i do jejich vztahů k ostatním institucím, zejména k církevní hierarchii. Vztahy s jinými řády a s místními autoritami byly totiž do značné míry ovlivněny rozdílným postavením vůči papežské moci. Zatímco templáři byli od počátku přímo podřízeni papeži a vyňati z pravomoci místních biskupů, ostatní řády měly k diecézní správě obvykle bližší vztah. Johanité byli čtvrtým církevním řádem, který se objevil v Čechách a často působili v úzké součinnosti s diecézními úřady a biskupy.¹¹² Podobně i cisterciácké kláštery, například významné opatství ve Žďáru

---

¹⁰⁸ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, op. cit., s. 50.

¹⁰⁹ *Ibid.*, s. 57.

¹¹⁰ *Ibid.*, s. 53.

¹¹¹ ŠEDIVÝ: *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*, op. cit., s. 30.

¹¹² BUBEN: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křížovníci*, op. cit., s. 43.

nad Sázavou, udržovaly pravidelný kontakt s biskupskou autoritou a byly pevně zapojeny do regionálního duchovního života.¹¹³

4.2.2 Vliv templářského řádu na místní církevní struktury

Jedním z klíčových prvků působení templářů v českých zemích byla jejich schopnost budovat rozsáhlou majetkovou základnu mimo rámec běžné církevní struktury. Templáři získávali statky a pozemky nejen od panovníků, ale i od jednotlivých donátorů, což jim umožňovalo vytvářet autonomní síť komend s vlastní duchovní i hospodářskou správou. V roce 1292 prodala paní Budislava společně se svým synem Vítkem z Loučky templářům z Čejkovic ves Schönstrass. O několik let později, v roce 1297, jim významný moravský šlechtic Protiva z Doubravice prodal a daroval pozemky na obou březích řeky Bečvy.¹¹⁴ Takové dary výrazně posilovaly nezávislost řádu a měly dopad i na organizaci místních farností, neboť templářské komendy často spravovaly kostely a kaple bez přímého dohledu diecézních úřadů.

Templáři také přispěli k šíření specifických liturgických a duchovních praktik. Jejich bohoslužba měla určité odlišnosti od tradiční diecézní liturgie, zejména v důrazu na rytířskou zbožnost a modlitby spojené s ochranou poutníků a svatých míst. Místo plného recitování kanonických hodin praktikovali templáři zkrácené formy denních modliteb. Například na jitřní recitovali devětkrát Otčenáš, třikrát Zdrávas Maria a jednou Věřím v Boha; během primy, tercie, sexty a nony pak třikrát Otčenáš a jednou Zdrávas Maria. Nešpory zahrnovaly pět Otčenášů a dva Zdrávasy a na kompletář připadaly tři Otčenáše a jeden Zdrávas.¹¹⁵ Tato stručná forma modliteb odpovídala potřebám vojenského rytmu života a lišila se od zvyklostí běžných mnišských komunit.

Lze předpokládat, že templářské komendy plnily také funkci praktických výcvikových center, kde se mladí členové řádu – často přijímaní již v raném věku – učili hospodářské správě, organizačním principům a základům vojenského umění. Tato výchova byla zaměřena především na každodenní provoz řádového domu a plnění jeho obranné i ekonomické funkce.¹¹⁶

---

¹¹³ SEVEROVÁ, Klára. *Počátky cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou*. Praha, 2011. s. 36. Bakalářská práce. Univerzita Karlova.

¹¹⁴ JAN, Templáři v Čejkovicích, op. cit., s. 57-60.

¹¹⁵ HÁJEK Z LIBOČAN: *Kronika česká IV., 1254-1347*, op. cit., s. 202-203.

¹¹⁶ BARBER, The Social Context of the Templars, op. cit., s. 42.

5. Templářské komendy a jejich funkce

Templářské domy neboli komendy hrály zásadní úlohu v hospodářském, vojenském i náboženském životě regionů, kde se nacházely. Tyto řádové domy nebyly pouze sídly rytířů, ale fungovaly jako regionální centra správy majetku, obchodu a obrany. Lze říci, že existovaly venkovské komendy, což byly ve své podstatě “-velké farmy,”¹¹⁷ kde žilo několik bratří a které zahrnovaly kapli, ubytování pro cestující a rozsáhlé hospodářské budovy. Sloužily jako centrální administrativní základny pro majetek řádu v dané lokalitě. Kromě hlavního areálu byly k těmto komendám přidruženy i odlehlé pozemky, tzv. *camerae* které mohly být buď pronajímány nájemcům, nebo svěřeny do správy jednotlivým bratřím. Jejich úkolem bylo nejen zajišťovat finanční prostředky pro řádové aktivity, ale také poskytovat ochranu a podporu poutníkům, obchodníkům i místním obyvatelům. Naproti tomu stály opevněné budovy či pevnosti, které měly především obrannou funkci.¹¹⁸ Význam těchto center se projevil zejména v oblastech s významnými obchodními trasami, kde templáři napomáhali rozvoji infrastruktury a stabilizaci regionální ekonomiky.

V českých zemích se templářské komendy nacházely především na Moravě a ve Slezsku, kde získaly rozsáhlé statky a vybudovaly síť správních center. Mezi nejvýznamnější patřila komenda v Čejkovicích, která sloužila nejen jako sídlo řádu, ale i jako hlavní řádový dům pro oblast Čech, Moravy a Rakouska, neboť se zde na konci 13. století usídlil zemský komtur Ekko.¹¹⁹

Po zániku řádu na základě rozhodnutí koncilu ve Vienne a buly *Ad providam Christi vicarii* z roku 1312 byly templářské komendy postupně předávány jiným církevním institucím, především johanitům.¹²⁰ Ačkoli se jejich struktura proměnila, mnoho z těchto míst si uchovalo svůj význam jako administrativní a hospodářská centra ještě po několik staletí. Mnohé původně templářské lokality byly přebudovány a integrovány do nových správních struktur, přičemž jejich původní účel byl často zachován. Příkladem je Templštejn, který po zrušení řádu připadl postupně rodu Pirknštejnů a později Šelenberkům, než jej získali páni z Lipé. Hrad se přitom dokázal tak výrazně rozrůst, že ve 14. století patřil k největším hradním komplexům na celé Moravě.¹²¹

---

¹¹⁷ NICHOLSON: *Knight Templar 1120-1312*, op. cit., s. 32.

¹¹⁸ NICHOLSON: *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*, op. cit., s. 142-143.

¹¹⁹ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, cit., s. 68-69.

¹²⁰ *Ibid.*, s. 66.

¹²¹ TEMPLARIUS BOHEMICUS: *Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezsko, Lužice, Rakousy*, op. cit., s. 104.

5.1 Správa majetků a vliv na lokální struktury

Templářské komendy představovaly ekonomické jednotky, které měly zásadní význam pro fungování řádu. Každá komenda sloužila nejen jako sídlo řádových bratří, ale především jako centrum správy hospodářských aktivit. Hlavním cílem bylo zajistit dostatečné finanční zdroje pro potřeby řádu, přičemž komendy fungovaly jako lokální správní jednotky s rozsáhlými pravomocemi.¹²²

Templáři využívali propracovaný administrativní systém, který jim umožňoval efektivně řídit produkci, obchod i finance. Každá komenda měla vlastního komtura, ale také tam mohl být přítomen jiný personál. Kromě vysoce postaveného maršála, tam přebývali nevolníci a pomocné síly, ale také například almužník, který se staral o přerozdělování almužen nebo směnárník, který přijímal mýtné. Tyto určité funkce jen dokazují důležitost hospodářské a ekonomické funkce komend.¹²³

5.2 Duchovní rozměr templářských domů

Templářské komendy v českých zemích sloužily jako administrativní centra, obranné pevnosti, a zároveň jako duchovní útočiště pro členy řádu i poutníky. Každá komenda byla navržena tak, aby mohla fungovat jako autonomní celek s vlastními hospodářskými, vojenskými a duchovními aktivitami. Tento model umožňoval templářům udržovat efektivní správu majetků, organizovat obranu a zároveň se aktivně podílet na náboženském životě v daném regionu. Duchovní rozměr komend se projevoval především v jejich církevní funkci. V jejich areálech často fungovaly kostely a kaple, kde se konaly bohoslužby a poskytovaly svátosti, jak řádovým bratřím, tak i okolnímu obyvatelstvu.¹²⁴

Templářské komendy nevynikaly pouze pevnostní a správní funkcí, ale byly také důležitými náboženskými centry, která aktivně ovlivňovala duchovní život nejen členů řádu, ale i okolního obyvatelstva. Řád postupně shromáždil značné množství kostelů, kaplí a oratoří, z nichž mnohé templářům věnovali donátoři z řad šlechty či panovníků.¹²⁵ Některé z těchto kostelů se následně staly jádrem nově vzniklých komend, což potvrzuje jejich význam pro duchovní i organizační činnost. Komendy měly vlastní devocionální prostory – konventní kaple a kostely, které sloužily především členům řádu. Přesto však nebyly zcela uzavřené vůči

---

¹²² BARBER, *The Social Context of the Templars*, op. cit., s. 43.

¹²³ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 290.

¹²⁴ SCHENK, *Aspects and Problems of the Templars' Religious Presence in Medieval Europe from the Twelfth to the Early Fourteenth Century*, op. cit., s. 273–274.

¹²⁵ HAAG: *The Templars: The History and the Myth*, op. cit., s. 7.

okolí. Laická veřejnost měla přístup do těchto prostor - zejména při zvláštních příležitostech, jako byly pohřební obřady, přijetí nových členů do řádu, ale i obchodní jednání či uzavírání smluv, jež často probíhala v duchovním prostředí kostela.¹²⁶

Pohřby v templářských kostelech byly veřejné události, jichž se účastnili nejen příbuzní zesnulého, ale i širší komunita. Obřady spojené s přijímáním noviců do řádu rovněž přitahovaly diváky z řad světské veřejnosti a posilovaly vztah řádu s okolím. Zvláštní význam měl vztah templářů k památce na zemřelé (*memoria*). Pohřby v prostorách řádu byly žádané, protože lidé vnímali templářské komunity jako duchovně privilegovaná místa. Dárci si často sjednávali mše a modlitby za své duše, přičemž očekávali, že templáři tyto závazky dodrží i po jejich smrti.¹²⁷ Tím se komendy stávaly nejen místem liturgického života, ale také prostorem duchovní kontinuity mezi živými a mrtvými.

5.3 Vnitřní řád a pravidla členství

Templářský řád se vyznačoval přísnou vnitřní organizací a pevnou disciplínou, která se vztahovala na všechny jeho členy. Závazek setrvat v řádu a žít v jeho komendách byl chápán jako trvalý. Bratr, jenž složil slib a oblékl řádový hábit, neměl právo se vrátit do světského života. Templáři byli v tomto ohledu zcela srovnatelní s jinými řeholními komunitami. Opuštění řádového domu bylo možné pouze s povolením, a to buď od řádového mistra, konventu, nebo na základě papežského dispenzu. Původně se vztahovalo i na přestupy do jiných řádů, později byla připuštěna možnost přechodu do přísnějšího řádu, avšak vždy s náležitým povolením.¹²⁸

Důvody pro opuštění byly různé. Například malomocný templář nemohl zůstat v řádu a mohl vstoupit do řádu sv. Lazara, jiného klášterního řádu, nebo se vrátit k příbuzným.¹²⁹

Pravidla pro vyhnání byla přesně stanovena. Vyhnáný bratr musel předstoupit před kapitulu, obdržel listinu s povolením a měl do čtyřiceti dní vstoupit do jiného řádu. Pokud odmítl, měl být zadržen a přinucen podrobit se pravidlům. Tato opatření měla zabránit tomu, aby vyhnání bratři nepoškodili pověst řádu.¹³⁰

---

¹²⁶ SCHENK, Aspects and Problems of the Templars' Religious Presence in Medieval Europe from the Twelfth to the Early Fourteenth Century, op. cit., s. 275-276.

¹²⁷ Ibid., s. 298-300.

¹²⁸ FOREY, Alan J. Desertions and Transfers from Military Orders: Twelfth to Early-Fourteenth Centuries. *Traditio*, 2005, 60. s. 144-145.

¹²⁹ FOREY: *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*, op. cit., s. 22.

¹³⁰ FOREY, Desertions and Transfers from Military Orders: Twelfth to Early-Fourteenth Centuries, op. cit., s.173.

Existovala také pravidla pro znovupřijetí bratří, kteří se sami v rámci pokání vraceli nebo byli dopadeni. Ti museli pokleknout u hlavní brány, žebrať o milost, často v pokorném oděvu a s provazem kolem krku. Jakmile předstoupili před kapitolu, tak jim bylo uloženo přísné pokání. Museli nosit kápi bez kříže, museli držet půst o chlebu a vodě, spát na zemi a pracovat s otroky nebo jim byly uděleny fyzické tresty.¹³¹

Tato vnitřní pravidla činila z templářských domů nejen pevnosti z kamene, ale i pevnosti řehole a disciplíny, které formovaly nejen jejich vojenskou, ale i duchovní identitu.

5.4 Architektonické charakteristiky templářských domů a významné komendy v Čechách a na Moravě

Templářská architektura se vyznačovala pevnostním charakterem, který odrážel jak vojenské poslání řádu, tak jeho duchovní zázemí. Templářské stavby často kombinovaly prvky opevněných hradů s klášterní architekturou, čímž vznikaly objekty, které sloužily nejen k obraně, ale i k řádovému a liturgickému životu.¹³² Typicky šlo o uzavřené areály s centrálním nádvořím, kolem něhož se nacházely obytné místnosti, sklady, refektáře a stájové prostory a kaple s obdélníkovým tvarem, což připomínalo zmenšený cisterciácký klášter.¹³³

Stavební styl templářských komend v českých zemích přizpůsoboval cizí vzory místnímu prostředí. Komendy často využívaly kombinaci kamene a dřeva a spojovaly gotické a románské prvky s praktickým provedením venkovského charakteru. Mezi výrazné znaky patřily masivní hradby, úzká okna, valeně zaklenuté interiéry a vysoké obranné věže, které zajišťovaly bezpečnost a umožňovaly liturgické využití. Zvláštní pozornost si zaslouží centrálně orientované kaple, často s kruhovým nebo polygonálním půdorysem, inspirované Chrámem Božího hrobu v Jeruzalémě. Tato symbolika byla důležitým duchovním odkazem a vyjadřovala spojení s ideály křižáckého hnutí. V českých zemích se tento prvek nejvýrazněji projevil v templářském klášteře u sv. Vavřince v Praze, známém jako Jeruzalém. Původní románská rotunda byla rozšířena do podoby, jež v menším měřítku napodobovala jeruzalémský chrám, čímž získala silně symbolický význam, který měl poutníky i bratry duchovně spojovat se Svatou zemí.¹³⁴

---

¹³¹ Ibid., s. 197-198.

¹³² NICHOLSON: *Love, War and the Grail: Templars, Hospitallers and Teutonic Knights in Medieval Epic and Romance, 1150–1500*, op. cit., s. 38-39.

¹³³ BARBER: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*, op. cit., s. 219.

¹³⁴ TEMPLARIUS BOHEMICUS, Marie HOLEČKOVÁ a Kameel MACHART. *Templáři v zemích českých králů: Čechy, aneb, co všelikého se templářům událo a co vlastnili v těch skvělých zemích, jež později sluly země Koruny české, na pozadí dějin řádu toho slavného*. Beroun: MH, 2009. s. 115. ISBN 978-80-86720-47-0.

Vnější prvky, jako byly padací mosty, brány a strážní věže, podtrhovaly vojenský charakter řádu. Sloužily k ochraně zásob, správy majetku a umožňovaly kontrolovaný přístup do areálu komendy. Templářské domy tak kombinovaly funkci rezidenční, obrannou i hospodářskou.¹³⁵ Zajímavostí, jež mohla mít symbolický i praktický charakter, jsou tzv. templářské mezníky – kamenné značky pravděpodobně označující hranice řádového panství.¹³⁶ Ačkoli jejich výskyt v českých zemích není jednoznačně doložen, analogie se západní Evropou nasvědčují tomu, že mohly být užívány i zde.

5.4.1 Komenda svatého Vavřince

Komenda svatého Vavřince patřila mezi nejvýznamnější templářská sídla v českých zemích, a to jak z hlediska duchovního, tak strategického. Tato lokalita byla spojena s hlubokou náboženskou symbolikou, neboť klášter byl zasvěcen svatému Vavřinci, oblíbenému světcí templářů.¹³⁷

Zásadní význam komendy podtrhuje i její poloha v blízkosti důležitých obchodních cest, které umožňovaly templářům kontrolovat pohyb osob a zboží a poskytovat ochranu poutníkům. Komenda se nacházela na území Prahy na Starém Městě a je potvrzena jako templářský majetek i archeologickými nálezy. Jednalo se především o klášter, při němž pravděpodobně fungoval i špitál. Dle tradice stával na tomto místě již dříve kostelík či rotunda, kterou snad nechal postavit svatý Václav kolem roku 927.¹³⁸

Architektonicky se komenda sv. Vavřince vyznačovala klasickými templářskými prvky. Existují dohady, že byla rozšířena v roce 1253 mistrem Petrem Berkou z Dubé, jenž k původní stavbě přistavěl řádový klášter. Stavba, známá jako "Jeruzalém", byla inspirována Chrámem Božího hrobu v Jeruzalémě a symbolizovala duchovní spojení se Svatou zemí. Po zrušení řádu v roce 1312 přešel objekt do majetku johanitů. Ti jej se souhlasem krále Jana Lucemburského prodali dominikánkám, které roku 1339 původní templářskou stavbu zbořily a na jejím místě vystavěly velký gotický chrám sv. Anny. Z původní templářské přítomnosti se do dnešních dnů dochovalo pouze jediné zřetelné připomenutí – ve vchodu do objektu stojí socha svatého Vavřince, patron templářů.¹³⁹

---

¹³⁵ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, cit., s. 56.

¹³⁶ TEMPLARIUS BOHEMICUS a Bernard z Clairvaux: *Praha templářská a řehole spolubojovníků templu*, op. cit., s. 7.

¹³⁷ TEMPLARIUS BOHEMICUS a Bernard z Clairvaux: *Praha templářská a řehole spolubojovníků templu*, op. cit., s. 6.

¹³⁸ TEMPLARIUS BOHEMICUS: *Templáři v zemích českých králů: Čechy*, op. cit., s. 114.

¹³⁹ TEMPLARIUS BOHEMICUS a Bernard z Clairvaux: *Praha templářská a řehole spolubojovníků templu*, op. cit., s. 7.

5.4.2 Komenda v Uhříněvsi

Komenda v Uhříněvsi patřila k nejvýznamnějším templářským sídlům v Čechách. Náležela spolu s komendou v Čejkovicích mezi hlavní zemské komendy a jejich komturem byl významný templářský bratr Ekko. Je doložena k roku 1292 jako nesporná česká komenda templářského řádu. Není zřejmé, od kdy Uhříněves templářům náležela, avšak před tímto obdobím – kolem let 1227 až 1228 – patřila k nadaci benediktinek sv. Jiří. Po zrušení řádu byla komenda přidělena johanitům, kteří ji dále spravovali a buď ji přestavěli na tvrz, nebo vystavěli novou tvrz na jejím místě.¹⁴⁰

Hospodářský význam této komendy byl podpořen její výhodnou polohou. Uhříněves se nacházela v blízkosti důležitých obchodních cest, což templářům umožňovalo profitovat z obchodu a poskytovat ochranu cestujícím. Lze předpokládat, že vesnické celky jako Kolovraty, Lipany, Přestavlky, Těhovičky, Voděrady a Zděbrady byly součástí uhříněveských statků, a tudíž i templářského majetku. Do dnešních dnů se zde dochovaly sklepní klenby, které nesou stopy templářské přítomnosti.¹⁴¹ Není však přesně známo, kde se komenda fyzicky nacházela – její poloha je předmětem odborných dohadů a zatím nebyla archeologicky jednoznačně doložena. Avšak na území Uhříněvsi se dodnes nachází stará budova, kterou někteří odborníci považují za pozůstatek středověkého mlýna s věží, zatímco jiní se domnívají, že jde o pozůstatky tvrze – a právě toto místo bývá označováno jako možné sídlo templářské komendy. Pokud se skutečně jednalo o mlýn, je možné se domnívat, že ho templáři využívali k zásobování svých statků i okolního obyvatelstva.¹⁴²

5.4.3 Hrad Templštejn a komenda Jamolice u Moravského

Hrad Templštejn představoval jedno z nejvýznamnějších sídel - a zároveň jedno z mála jednoznačně prokázaných hradních sídel templářského řádu na Moravě. Ačkoli není jisté, zda Templštejn vznikl na místě staršího dřevěného opevnění, kamenné jádro hradu je zcela jednoznačně templářského původu. Architektura hradu Templštejn nese všechny znaky templářské pevnostní výstavby – hrad má mohutnou plášťovou zeď ve tvaru kruhové výseče,

---

¹⁴⁰ TEMPLARIUS BOHEMICUS a Bernard z Clairvaux: *Praha templářská a řehole spolubojovníků templu*, op. cit., s. 26-27.

¹⁴¹ TEMPLARIUS BOHEMICUS: *Templáři v zemích českých králů: Čechy*, op. cit., s. 131-133.

¹⁴² *Ibid.*, s. 134.

což odpovídá středověké fortifikační logice řádu, ale postrádá centrální věž, což jej odlišuje od jiných současných hradních komplexů.¹⁴³

Hrad byl úzce propojen s komendou v nedalekých Jamolicích a společně tvořily tzv. jamolicko-templštejnskou komendu. Tato komenda vlastnila mimo jiné vesnice Dobřínsko, Petrovice a Vysoké Popovice. Zároveň vykonávala patronátní právo nad kostely v Dukovanech a Bohuslavicích, jejichž držení potvrdil templářům roku 1279 biskup Bruno ze Schauenburku. Podle některých pramenů došlo v určitém období k přesunu hlavního sídla komendy právě na Templštejn, čímž se jeho význam ještě více zvýšil. Templáři drželi hrad až do zrušení řádu roku 1312. Templštejn nebyl nikdy dobyt nepřátelskými silami, což svědčí o jeho kvalitní obranné architektuře. Jeho zánik je tradičně spojován s požárem, který hrad poškodil natolik, že nebyl nikdy plně obnoven a postupně se změnil v ruiny. Přesto jeho zříceniny dodnes slouží jako významné svědectví o templářské přítomnosti v českých zemích a zachovávají stopy výjimečného umění řádu.¹⁴⁴

5.4.4 Komenda v Čejkovicích

První písemná zmínka o čejkovické komendě pochází z roku 1248, ale už roku 1243 je v rakouské listině vévody Fridricha II. doloženo působení templářského komtura Fridricha na Moravě.¹⁴⁵

V roce 1292 byl komturem v Čejkovicích Ekko, který figuroval i v Uhříněvsi, což naznačuje úzké propojení mezi jednotlivými řádovými centry.¹⁴⁶

Významný dar templářům v Čejkovicích poskytl Oldřich ze Spainheimu, který jim věnoval čtyři statky v nedalekých Rakvicích. Lze předpokládat, že v Čejkovicích existovala vedle komendy také klášterní stavba, což odpovídá templářské praxi.¹⁴⁷

Největší proslulosti dosáhla čejkovická komenda díky pěstování vinné révy a produkci vína. Podzemní infrastruktura komendy je dodnes působivým svědectvím její rozsáhlosti a významu. V Čejkovicích se dochovaly rozlehlé podzemní chodby, které jsou propojeny s dnešními vinnými sklepy – víno se zde skladuje dodnes. Chodby jsou natolik rozměrné, že by se do nich vešel ozbrojený jezdec na koni, což svědčí o jejich původní obranné i logistické funkci. Kromě chodeb zanechali templáři v Čejkovicích i spodní část původní obranné věže,

---

¹⁴³ TEMPLARIUS BOHEMICUS: *Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezsko, Lužice, Rakousy*, op. cit., s. 104-105.

¹⁴⁴ Ibid., 71-76.

¹⁴⁵ BUBEN: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křížovníci*, op. cit., s. 70.

¹⁴⁶ JAN, *Templáři v Čejkovicích*, cit., s. 59.

¹⁴⁷ Ibid., s. 48.

kteřá byla součástí jejich opevnění. Tato věž, která původně stála osamoceně, se stala součástí pozdějšího zámku.

Po zániku templářského řádu v roce 1312 připadly Čejkovice králi.¹⁴⁸

Komenda si zachovala svou hospodářskou funkci a pokračuje dodnes v produkci vína i pod novou správou.

---

¹⁴⁸ *TEMPLARIUS BOHEMICUS: Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezsko, Lužice, Rakousy*, op. cit., s. 58.

6. Jak podpora české šlechty a vztahy s místní církevní hierarchií ovlivnily etablování templářského řádu

Šlechta poskytovala templářům nejen rozsáhlé majetky, ale také politickou ochranu a přístup k regionálním mocenským strukturám, což umožnilo jejich hospodářský i vojenský rozvoj. Na druhé straně vztahy s církevními představiteli byly složitější, protože templáři podléhali přímo papeži a nebyli vázáni na místní biskupy, což vedlo k opakovaným střetům o jurisdikci a ekonomické pravomoci. Právě tato kombinace podpory a konfliktů určovala, do jaké míry se templářům podařilo získat pevné postavení v rámci českých zemí.

Podpora šlechty byla pro templáře nezbytná, neboť jim umožnila rychlý růst a získání stabilní ekonomické základny. Mnozí šlechtici vnímali templáře jako užitečné spojence, a to jak z hlediska vojenské pomoci, tak i z důvodu jejich finančního systému. Templářské komendy často fungovaly jako hospodářská a správní centra, která pomáhala zajišťovat rozvoj regionu, což bylo pro šlechtické rody výhodné. Kromě toho byli templáři významnými věřiteli, kteří mohli poskytovat úvěry na financování šlechtických aktivit, včetně válečných tažení a stavebních projektů. Bez této podpory by templářům chyběla půda a ekonomické zdroje nezbytné k jejich fungování, což dokládá, že jejich úspěšné etablování bylo do značné míry závislé na šlechtických donacích a patronátu.

Zatímco šlechta templářům často poskytovala výhody, jejich vztahy s místní církevní hierarchií byly napjatější. Templáři byli vyňati z pravomoci diecézních biskupů, což znamenalo, že jejich kaple, duchovní správa a hospodářská činnost nebyly pod kontrolou místních církevních autorit. To pravděpodobně vedlo k opakovaným sporům, zejména v otázkách desátků a jurisdikční pravomoci. Biskupové se snažili omezit vliv templářů, protože jejich nezávislé postavení znamenalo, že neměli kontrolu nad příjmy, které plynuly z templářských statků. Některé templářské komendy se proto snažily spolupracovat s místními kláštery a duchovními institucemi, například prostřednictvím výstavby kostelů či darování majetku duchovním řádům. Tímto způsobem si templáři částečně udržovali přízeň některých církevních představitelů a minimalizovali odpor vůči své činnosti. Tento pragmatický přístup jim pomohl zajistit, že navzdory občasným střetům s biskupy mohli nadále působit v českých zemích a rozšiřovat svůj vliv.

Celkově lze konstatovat, že etablování templářského řádu v českých zemích bylo možné díky podpoře šlechty, která jim poskytla majetky, finanční prostředky a ochranu, zatímco vztahy s církevní hierarchií byly komplikovanější a vyžadovaly diplomatické vyjednávání. Šlechtická podpora vytvořila ekonomický a politický základ pro templářskou expanzi, zatímco napětí s

církevními institucemi ukazuje na výzvy spojené s jejich autonomním postavením. Přestože řád v českých zemích nepřežil zásah papeže a francouzského krále na počátku 14. století, jeho přítomnost v předchozích stoletích ukazuje, jak strategická podpora světských elit a promyšlená diplomacie vůči církevní správě určovaly jeho existenci a rozvoj.

ZÁVĚR

Templářský řád vznikl na počátku 12. století v Jeruzalémě jako vojenská a náboženská organizace s cílem chránit křesťanské poutníky a posílit obranu křižáckých států. Původně malá skupina rytířů, která složila slib chudoby a poslušnosti, se během několika desetiletí proměnila v mocnou nadnárodní instituci s rozsáhlými majetky po celé Evropě i na Blízkém východě. Rychlý vzestup templářů byl umožněn nejen jejich vojenskou efektivitou, ale také podporou církevních i světských autorit, které v nich viděly spojence v obraně křesťanství a nástroje pro upevnění moci.

Cíl práce, kterým bylo zhodnocení vlivu podpory české šlechty a vztahů templářského řádu s místní církevní hierarchií na jeho etablování v českých zemích, byl naplněn prostřednictvím podrobné analýzy historických skutečností, ekonomických souvislostí a mocenských vztahů. Práce ukázala, že šlechtická podpora byla prvkem umožňujícím stabilní přítomnost templářů v českém prostředí, zatímco jejich nezávislost na místních církevních institucích vedla k opakovaným jurisdikčním sporům. Na základě existujících a odborných studií bylo prokázáno, že templářská síť komend hrála významnou úlohu nejen v hospodářské a vojenské správě, ale také v širším kontextu středověké společnosti.

Práce splnila svůj cíl nejen popisem historického působení templářů v českých zemích, ale také identifikací faktorů, které umožnily jejich dlouhodobou činnost. Analýza hospodářských aktivit templářů ukázala, že jejich ekonomická soběstačnost vycházela z promyšlené správy majetku a úzké spolupráce s panovníkem a šlechtou, přičemž tato podpora jim zajistila pevné postavení v regionu. Zároveň byla prokázána existence sporů s místními církevními institucemi, které byly důsledkem papežských privilegií, jež templáře vyňala z pravomoci diecézních struktur. Tato zjištění potvrzují původní hypotézu, že šlechta hrála v etablování řádu pozitivní roli, zatímco vztahy s církevní hierarchií byly komplikované a částečně omezovaly jeho působení.

Při hodnocení výsledků bylo také zohledněno, jak se tyto vlivy projeví v jednotlivých templářských komendách v českých zemích. Bylo doloženo, že některé komendy, jako Čejkovice nebo Uhříněves, těžily z dlouhodobé podpory šlechtických rodů a strategické polohy na obchodních trasách. Naopak v otázce církevní správy se ukázalo, že templáři pravděpodobně čelili odporu diecézních úřadů.

Práce naplnila svůj cíl, neboť přinesla systematické vyhodnocení vztahů templářů se společenskými aktéry a doložila jejich význam pro rozvoj řádu v českých zemích.

Výsledky práce mohou sloužit jako podklad pro další výzkum zaměřený na podrobnější výzkum jednotlivých templářských komend, jejich právního postavení a případných sporů s místními institucemi. Budoucí bádání by se mohlo více zaměřit na ekonomické aspekty templářské správy, jejich úlohu v diplomatických vztazích a širší srovnání s jinými rytířskými řády působícími ve střední Evropě. Tato práce tak přispěla k lepšímu pochopení templářského působení v českých zemích a potvrdila, že jejich úspěch byl výsledkem promyšlené strategie v kombinaci s podporou šlechtických rodů a zároveň schopnosti vyrovnávat se s církevní opozicí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARBER, Malcolm. *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Praha: Argo, 2006, 433 s. Každodenní život. ISBN 80-720-3764-1.
- BARBER, Malcolm. The Social Context of the Templars. *Transactions of the Royal Historical Society*, 1984, 34. s. 27-46.
- BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Řády rytířské a křížovníci*. Praha: Libri, 2009, 215 s. ISBN 978-80-7277-085-4.
- BOROWSKI, Tomasz a Christopher GERRARD. Constructing Identity in the Middle Ages. *Speculum*, 2017, 92(4). s. 1056-1100.
- BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, 232 s. ISBN 80-200-0512-9.
- FOREY, Alan J. Desertions and Transfers from Military Orders: Twelfth to Early-Fourteenth Centuries. *Traditio*, 2005, 60. s. 143-200.
- FOREY, Alan. *The Military Orders. From the twelfth to the early fourteenth Centuries*. Houndmills-London: Macmillan, 1992, 278 s. ISBN 978-1-349-21888-2.
- HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká IV., 1254-1347*. Praha: Česká akademie, 1933, 410 s. Staročeská knihovna.
- HAAG, Michael. *The Templars: The History and the Myth*. HarperCollins e-books, 2009, 192 s. ISBN 978-0-06-195994-3.
- HOLT, Andrew. The new knighthood. *Medieval Warfare*, 2016, 6(5). s. 13-17.
- HOWE, John. The Rule. *Medieval Warfare*, 2016, 6(5). s. 20-25.
- JAN, Libor. Templáři v Čejkovicích. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická*. 2000, 49(C47). s. 47-69. ISBN 80-210-2599-9. ISSN 0231-7710. Dostupné také z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102665>
- MENACHE, Sophia. The Templar Order: A Failed Ideal? *The Catholic Historical Review*, 1993, 79(1). s. 1-21.
- MURRAY, Alan V., ed. *The Crusades: An Encyclopedia 1-4*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2006, 1314 s. ISBN 1-57607-863-9.

NICHOLSON, Helen. *God's Warriors: Crusaders, Saracens and the Battle for Jerusalem*. Oxford, UK; New York, NY, USA: Osprey Publishing, 2005, 224 s. ISBN 1-84176-943-6.

NICHOLSON, Helen. *Knight Templar 1120-1312*. Oxford: Osprey Publishing., 2003, 64 s. ISBN 1-84186-670-4.

NICHOLSON, Helen. *Love, War and the Grail: Templars, Hospitallers and Teutonic Knights in Medieval Epic and Romance, 1150-1500*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 2001, 273 s. History of Warfare; Vol. 4. ISBN 90-04-12014-9.

PARTNER, Peter. *The Knights Templar and their Myth*. Revidované vyd. Rochester, Vermont: Destiny Books, 1990, 209 s. ISBN 0-89281-273-7.

PERKINS, Clarence. The Knights Templars in the British Isles. *The English Historical Review*, 1910, 25(98). s. 209-230.

READ, Piers Paul. *Templáři. Vzestup a pád mýty opředěného řádu*. Praha: BB/art, 2001, 334 s. ISBN 80-725-7406-X.

RILEY-SMITH, Jonathan. *Templars and Hospitallers as professed religious in the Holy Land*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 2010, 131 s. The Conway lectures in medieval studies. ISBN 978-0-268-04058-1.

SEVEROVÁ, Klára. *Počátky cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou*. Praha, 2011, 51 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova.

SCHENK, Jochen. Aspects and Problems of the Templars' Religious Presence in Medieval Europe from the Twelfth to the Early Fourteenth Century. *Traditio*, 2016, 71. s. 273-302.

ŠEDIVÝ, Jaroslav. *Tajemství a hříchy rytířů templářského řádu*. Praha: Volvox Globator, 1999, 187 s. ISBN 80-720-7217-X.

TEMPLARIUS BOHEMICUS a Bernard z Clairvaux. *Praha templářská a řehole spolubojovníků templu*. V Berouně: Machart, 2014, 127 s. ISBN 978-808-7938-119.

TEMPLARIUS BOHEMICUS, Marie HOLEČKOVÁ a Kameel MACHART. *Templáři v zemích českých králů: Čechy, aneb, co všelikého se templářům událo a co vlastnili v těch skvělých zemích, jež později sluly země Koruny české, na pozadí dějin řádu toho slavného*. Beroun: MH, 2009, 160 s. ISBN 978-80-86720-47-0.

TEMPLARIUS BOHEMICUS, Holečková MARIE a Machart KAMEEL. *Templáři v zemích českých králů: Morava, Slezsko, Lužice, Rakousy, aneb, Co všelikého se templářům událo a co vlastnili v těch skvělých zemích, jež později sluly země Koruny české, na pozadí dějin řádu toho slavného*. Beroun: MH, 2010, 159 s. ISBN 978-80-86720-49-4.

URBAN, William. The Teutonic Knights and Baltic Chivalry. *The Historian*, 1994, 56(3). s. 519-530.

WOOD, Herbert. The Templars in Ireland. *Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature*, 1906/1907, 26. s. 327-377.